

Стенографски дневник

НА

27. заседание

Събота, 26 декември 1942 г.

Открито в 16 ч. 25 м.

Председателствувал подпредседателят Димитър Пешев.

Секретари: Иван Минков и Николай Султанов.

СЪДЪРЖАНИЕ

Стр.

Стр.

Съобщения:

Говорили: д-р Б. Ковачевски 603
Д-р П. Балкански 607
А. Цанков 612

Отпуски 603

Дневен ред:

Законопроект за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година. (Първо четене — продължение на разискванията) 603

Указ № 21, от 25 декември 1942 г., за продължаване заседанията на IV редовна сесия на Народното събрание до 27 януари 1943 г. вкл. (Прочитане от министър-председателя Б. Филов) 607
Дневен ред за следващото заседание 616

Председателстващ Димитър Пешев: (Звъни) Присъствуват нужният брой народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(Отсъствуват народните представители: Александър Радолов, Борис Попов, Георги Миков, д-р Георги Рафаилов, Гето Кръстев, Деню Чолаков, Димитър Сараджов, инж. Димитър Митков, Жико Струнджев, д-р Иван Йотов, Кирил Минков, Косю Анев, Неделчо Куюмджиев, Никола Мушанов, д-р Никола Минков, Обрешко Славов, Петър Савов, арх. Петър Дограмаджиев, Руси Маринов, Симеон Симеонов, Сирко Станчев и Стоян Димов)

Има да ви изпраща следните съобщения.

Разрешени са отпуски на народните представители: д-р Георги Рафаилов — 2 дена, Димитър Сараджов — 1 ден, Еким Екимов — 3 дни, Александър Симов — 1 ден, инж. Димитър Митков — 1 ден, Жико Струнджев — 2 дена, д-р Иван Йотов — 1 ден, Руси Маринов — 1 ден, Сирко Станчев — 1 ден и Филип Махмудиев — 2 дена.

Минаваме на дневния ред:

Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н д-р Божко Ковачевски.

Д-р Божко Ковачевски: (От трибуната) Г-да народни представители! Разискванията по бюджета на държавата откриват нови възможности за изясняване идейните позиции на правителствената политика, толкова повече, че в бюджета тя е намерила своето реално осъществяване. При приемането на бюджета ние напускаме областта на пожеланията и минаваме към възможното за момента държавно строителство. Всички най-добри пожелания, всички изисквания за осъществяване на цялостни планове ще трябва да отстъпят място пред бюджетните възможности на държавата; минава се неминувемо към преценка на нуждите и към тяхното степенуване.

Бюджетопроектът, от друга страна, трябва да държи сметка за цялостната стопанска структура на държавата и за влиянието, което оказват върху нея международните събития. Ние сме съвременници на една от най-големите войни в историята на човечеството, в която вземат участие 9/10 от него. Нормалните стопански отношения са нарушени и всички национални стопанства са изправени пред огромни задачи. България е от малкото страни в Европа, където царува още мир засега. Въпреки формалното участие на България във войната, тя представлява един оазис на мир и спокойствие. При все това нарушаването на нормалните стопански връзки се отразява и върху българското стопанство, чувствуват се лишения и стопански неспогоди. Участието на България в днешната световна война е, както много пъти е изтъквано, логически резултат на нейния стремеж за обединение на нашите сънародници. Идеята за събиране на всички българи в една самостоятелна държава е червената нишка в политиката на българските правителства от освобождението насам. След като беше изживяно отчасти обединението на българския народ през 1919 г., разкъсана от Ньойския мирен договор, България изживя тежки дни и нейната политика беше насочена единствено към унищожаване на позорния Ньойски договор.

Когато започна да бушува голямата световна война, България определи ясно своите позиции. Плод на мъдро водената политика беше присъединяването на Южна Добруджа. А когато войната потропа и тук и Балканите, България зае единствено възможната в момента и логически допустимата политика на присъединение към тристранния пакт и пропусна да минае през нейните територии гер-

манските войници. България беше щастлива да види веригите на Ньойския договор строшени и разрушени и нейните войски да заемат териториите, в които се е проливала българска кръв, и да освободят братята си от тежкото робство. България придоби почти цялостно обединение. Това обединение е резултат на тясното сътрудничество със силите на Оста, сътрудничество, което ще остане за в бъдеще с вяност и преданост. В този смисъл българската съдба е неразривно свързана със съдбата на силите от Оста.

Външната политика е ясно определена и никакво отклонение не може да съществува. Тази външна политика именно ни налага няколко задължения, първото от които е грижата за утрянния ден. България е длъжна с всички сили и средства да утвърди обединението на българите и да се подготви за цялостната защита на земите при нужда. В този смисъл първата грижа на българското правителство е да намери достатъчно средства за въоръжаване на българската армия, за нейната подготовка и поддържане на висок боен дух. Българската държава никога не е жалила средства за българската войска. Те са давани с убеждението, че ще бъдат използвани правилно и пестеливо и ще допринесат за закрепването на българската военна мощ.

След разходите за армията, би следвало да дойдат онези за присъединените български земи, където на всяка крачка се чувствуват последиците от робството. Поробителят, бил той сърбин или грък, се е чувствувал гостелин в тези земи и почти нищо не е направил за тяхното стопанско повдигане. Грижата в новите земи трябва да бъде преди всичко за уреждане на една цялостна просвета и на второ място благоустройството, предимно поддържането на добри пътища.

Българската администрация трябва да има винаги пред вид там, че влиза в сношение с едно население, което е било дълги години под робство, което е било експлоатирано от поробителя и на което са чужди нашите закони. Тя трябва повече да действа чрез изясняване, чрез осветляване, отколкото чрез прилагане на законите. Защото за дървара от Бабуна и за малкия велешанин, който е ловил рибата във Вардара при Велес, и за неговия баща е непонятно, че онова, което те са добили преди, което са добивали и техните предци, сега е забранено и че дори се налагат извънредно големи глоби за това.

Средствата, които ще бъдат изразходвани в Македония, ще бъдат указания не само за бащинските грижи на българската държава, но ще дадат един силен потик за стопански подем във всички области на живота. Македонският българин притежава редица позителни качества, между които на първо място трябва да се изтъкне неговата предприемчивост. Сигурно е, че при нормални условия той ще има възможност да разгъне всички свои сили и доста бързо, само в период на някое десетилетие, да се изравни в стопанско и културно отношение със стара България.

Би могло да се подчертае, че това са първите големи нужди: подготовка на армията и възстановяване на поробените земи. След тях вече идват нуждите, които са в тясна връзка особено с политическия режим, установен у нас от 1934 г. насам.

България се намира в завои. Тя напусна партийната система, която изигра своята роля, но която особено напоследък се оказва не най-добрата. Новата политическа система няма още цялостно сформяване, но нейните очертания са вече налице: България поема

единствения верен и прав път — пътя на националния подем, социалната справедливост, две начала, които могат да се разширят в една цялостна програма.

Грижата за запазване на нацията и нейното утвърждение е най-първата грижа на нощата държава. Да се приемат духовните ценности, които ни завеща миналото, да се подготвят младите поколения да станат техни носители в бъдеще е една от първите грижи на държавата в днешно време. Вместо господството на мнозинството, съвременната държава изтъква значението на цялото; вместо безгранична свобода на личността, при която се държи малко сметка за националните интереси, се противопоставя националната общност, като носителка на националната идея.

От гледище на националната общност отделният човек не представлява нищо друго, освен частица от цялото, който само в нея и чрез нея може да осъществи своите цели. И в това отношение личността се явява като една брънка от една верига. И както брънката от веригата не представлява никаква стойност, така и личността вън от националната общност не би могла да намери никакво цялостно и правилно проявление. Само в националната общност личността може да бъде защитена от посегателствата на по-силните стопански. Националната общност в случая играе роля на пазител на личността, като провежда втория съществен принцип на социалната справедливост.

Новият ред у нас се осъществява постепенно. Бихме могли да посочим най-напред декларацията от 21 април 1935 г. По цялостно изяснение ни дава новата декларация от 12 април т. г. Между тези две декларации стоят делата, които най-добре характеризират осъществяването на провъзгласените принципи и които са най-добрата характеристика на режима. А кои са те?

На първо място трябва да отбележим обединението на българските земи, приобщаването на всички българи от Добруджа, Македония, Тракия, Западните покрайнини и Поморавия към общото отечество. Обединението, което е било националният идеал на българския народ от освобождението насам, се постигна.

Във вътрешната политика трябва да се посочи премахването на партизанството и провеждане на една политика на политическо примирение. Известни са резултатите от нея, като се обединиха усилията на всички първи хора в едно дадено населено място и се насочиха към постигане на общоползени задачи.

На трето място това са грижите за земеделието, грижите за селото и селския поминък. Нямам намерение да изброявам всички закони, но трябва да се подчертае, че действително грижите за земеделието са много големи. Друга една област, която отбелязва големи резултати, това е социалната политика. Законодателните мерки в това отношение не засегнаха само работническото. Те обхващаха и останалите стопански слоеве. Тук спада и гласуваният тая година закон за подпомагане при природни бедствия. Общественият осигуровки се разшириха и засегнаха и умствените работници.

Като венец на това законодателство може да се посочи законът за осигуровката на земеделските стопани. Чрез него бяха дадени пенсии на повече от сто хиляди земеделски стопани. Материалната подкрепа на земеделските стопани дойде да премахне огорченията, които изживяват тези земеделски стопани на старини. Моралното въздействие обаче от тая мярка е огромно. Защитата на труда на земеделския стопанин, издигането изобщо понятието на труда като една от най-големите ценности е най-характерното за тая реформа. Само онзи, който е изживял моменти при раздаване на пенсионните книжки на земеделските стопани, може да знае какъв отглас намери тая законодателна мярка в душите на българския селски народ.

Аз си спомням и сега онези възторжени думи, които един бивш кмет от партийно време произнесе за днешната власт и за онова, което тя осъществява, което дълги години беше в програмата на отделните партии, но които, записани по-скоро да уреждат партийни въпроси, нямаха възможност и време да осъществят една от най-големите социални реформи у нас.

Направиха се по-нататък подобрения в данъчната система със стремеж да се обложат по-силно стопанските и заможните слоеве и да се засегнат конюнктурните печалби. Да не забравяме и обществените строежи, за които се дадоха толкова много средства напоследък.

В редицата на тия дела би трябвало да се поменят и приетият неотдавна закон за дължностите, цензовете, заплатите и възнаграждението на държавните служители, с който закон се унифицираха държавните служби и се изравниха заплатите на държавните служители. Чрез този закон се въведе по-голяма справедливост при заплащане труда на различните категории държавни служители. Едновременно с това се подобриха и чиновническите заплати.

Сигурно е, че и в бъдеще ще се провежда една планомерна дейност, с която се цели пълното осъществяване на поставените начала в декларацията от 12 април т. г. Във връзка с тая декларация има проблеми, на които трябва да спрем нашето внимание и за чието разрешение ще трябва да се намират, по степента на техните нужди, и съответни бюджетни средства.

Укрепването на нацията започва безспорно с грижи за семейството, което е основната единица на всяко човешко общество. Семейството е единствената биологична и социална среда за увеличение на нацията, затова би трябвало да почват всички мероприятия. Семейството в живота на българина играе голяма роля. У нас има култ към голямата челяд. Нека си спомним, че години след освобождението не бяха рядкост семейства с много деца. Да припомним и за другите, в които заедно живеяха големите челяди от едно коляно. След войната обаче у нас връзките се поразхлабиха. Поради стопанските условия се мина повече към двудетната система, вместо към голямата челяд. Като прибавим и увеличената смъртност, ще разберем, че действително страната се намира пред един по-слаб

ежегоден прираст. Може би, водимо от тия съображения, правителството приготви законопроект за защита на многодетните семейства, който цели да ги подпомогне, за да може да се увеличи раждаемостта у нас.

Грижата за засилване на раждаемостта, въобще за цялостни мерки по народното здраве, трябва да заеме централно място. Народното здраве е един от големите фактори за стопанското преуспяване на страната. Народното здравеопазване се изразява и в борбата с заразените болести, санитарно благоустройство, осигуряване на медицинска помощ на населението и надзор върху хранителните продукти. Но преди всичко трябва да се работи и да се установи един здравен мироглед във всички български семейства и в планомерни грижи да се създадат по-благоприятни условия в това отношение. Българският народ се отличава с една здрава жизненост, добри телесни и духовни заложби. Той е живал, устойчив. Но от друга страна трябва да констатираме в селото много лоши условия за живеене, недостатъчно, бих казал, дори лошо хранене, въпреки наличността на толкова добри продукти в България, още по-лошо отглеждане на децата. Смъртността на децата е извънредно голяма. За периода 1931-1935 години тая смъртност на 1.000 новородени в Белгия е 82, в Франция 73, в Германия 64, а в България, за жалост, 147. 80% от редиците в селата не са използвали акушерска или лекарска помощ. При тях бабават стари жени, които нямат най-елементарни познания по хигиена и здравеопазване. Медицинската помощ в селата е много малка. През 1940 г. един лекар в градовете се е падал на 600 души, а в селата на 7.500 души. Съществуват лекарски служби в селата са много лошо обзаведени и липсва обучен помощен персонал. Грижата за здравеопазването е останала много назад. Достатъчно е да се изтъкне, че в селата съществуват 1.600 общински обори за разплодници, а само 200 здравни домове. Санитарното благоустройство на населените места е в плачевно състояние. Само 18% от селското население и 77% от градското население се ползват от модерни водопроводи, а градовете, които имат канализация, се броят на пръсти.

Не по-добро е положението и при болничните легла. Докато другаде на едно болнично легло се падат 200-300 души от населението, у нас на едно болнично легло се падат 730 души. Жертвите, които ежегодно се дават от туберкулозата у нас, са с хиляди. Само 20% от умрелите от туберкулоза са починали в лечебни заведения, а останалите 80% — в къщи. Можете да си представите колко лесно се заразяват и всички околени.

Правителството имаше съзнанието, че е необходимо да се направи нещо повече по отношение на народното здраве, и ето че бюджетът на Дирекцията на народното здраве, от 200 милиона лева през 1937 г., за настоящата 1942 г. възлезе на 452 милиона лева, а в новия бюджет вече са предвидени 674 милиона лева. Би трябвало да се поменат и закони за даване безплатна медицинска помощ на всички бременни и родилки и на всички деца до 7-годишна възраст от всички държавни лечебни заведения, без оглед на имущественото състояние. Все тук спада и законът за създаване фонд „Здравни домове“, като на същия през тая година се осигуриха 200 милиона лева.

Ако обаче искаме да постигнем един по-пълни резултати и в този сектор, би трябвало да се установи един здравен план, който да обгърне цялостно мерките за укрепването на това здравеопазване, увеличението естествения прираст, повдигането на здравната култура, планомерна борба с здравните и социални болести и даването на висшекачествена лечебна помощ на населението. Провеждането на този план обаче би трябвало да се повери на един специален ръководител. Още в 1911 г. проф. Ораховац във Великото народно събрание е пледирал за създаването на специално министерство на народното здраве. Грижата за бъдеще трябва да бъде: повече деца и по-малко пробова.

В стремежа за увеличаване на българския народ ние трябва да помислим и за ония българи, които се намират извън границите на българската държава. Историческият факт е, че поради политически причини в епохата на турското робство етническите граници на българския народ често са били стеснявани. Понякога дори от централни места на България са изселвани компактни маси българско население, които са придружавали руските войски, когато те са се оттеглили във войните през XIX век. И сега има още компактни маси в Банат, в Бесарабия и в Таврия. Българи има и в Америка, особено българи от Македония, където те търсеха препитание и повече свобода.

Българската власт ще трябва да прояви грижи по отношение на ония българи, които живеят в Европа, като ги снабди с книги, за да укрепи тяхното национално съзнание, а пък и да помисли при случай да ги прибере и засели в границите на българската държава.

Един от важните фактори за утвърждаването на българското народностно съзнание е училището. Когато говорим за нова държава, първата грижа е да се превъзпита българският гражданин в духа и идеалите на българската държава. Наш по-голям дълг е да превъзпита младежта в духа на тези идеали. Любовта на българина към училището е голяма. Не случайно е, че един от най-големите дейци от епохата на Възраждането са били народните учители. Министерството на просветата още от освобождението насам се е възглавявало винаги от някой виден наш просветен деец или професор, писател. Дори и в наши дни това министерство се възглавява от професори и големи просветни дейци. Училището играе една от главните роли за издигане на културното ниво на българина. Но всяка училищна система след дълъг опит, и особено при преценка на ръководните идеи, има недостатъци. Не беше отдавна, когато министър-председателят г-н проф. Филев, като министър на народното просвещение, изтъкна, че нашата училищна система в много отношения не отговаря на днешните изисквания на училището и на живот и се налага в нея да се направят коренни промени. Днешната училищна система има съществени недостатъци. Тя е много об-

разователна, тя дава премного знания — една претрупана програма — полагат се малко грижи за физическото възпитание и още по-малко грижи за нравственото възпитание. Да не говорим, че не се създават хора с характер, каквито особено в новите държави, както е Германия, се създават; където задачата на училището е да утвърди един здрав характер, преди да даде широки знания.

Училището ни дава и хора, които нямат практически познания. От ежегодно свършващите 10 хиляди души гимназия само 2.500 продължават да следват във висшето училище. 7.500 души, въпреки дипломата, която имат, търсят работа. И понеже не могат да намерят такава, остават недоволни и често стават жетрва на примамки от ръководители на противодържавни организации. Необходими са коренни промени. Но когато говорим за тия промени, естествено е, че трябва да уясним в каква посока те трябва да бъдат направени.

Най-големият въпрос, който се слага тук, е тоя за образователния идеал на нашето време, за да се определи целта на образованието. Старият идеал за хармонично развита личност, която да развие творческите си възможности, та по този начин да бъде полезна на човечеството, не намира повече оправдание. Младешт е част от народа. Той носи чертите на нашия, на българския бит. Чрез семейството младешт е свързан с родината. Той ще дари своето щастие в обсега на своята национална общност.

И ето изпъква въпросът за новия образователен идеал. Кой е той? В момента би могло да се посочи, че задачата на училището би трябвало да бъде изграждане в подрастващото поколение на будно народностно съзнание, което ще рече да се чувствуват винаги и навсякъде българин и да действуваш като такъв; утвърждаване на високо гражданско съзнание, за да може бъдещият гражданин да съблюдава, наред със своите права, и своите задължения, оформяване на една цялостна личност в физическо, образователно и нравствено отношение, която ще бъде готова да служи на народа си, на държавата си, ако е нужно, за нейното величие да се самопожертвува.

Българският учител винаги се е отличавал с рядък идеализъм. Българският учител е работил с ентузиазъм в училището. Той е свещал своята работа не само между стените на същото. Българският учител става духовен водач на своите съграждани, на своите съселяни. Той е навсякъде: и в читалищата и във вечерните курсове и в народните университети. Българският учител е и съветник на селяните по стопанските и по здравните въпроси. Той е и ценен стопански деец в кооперацията. Доскоро учителят вършеше работата си в училището с видимо огорчение. Въпросът за неговото възнаграждение беше уреден по такъв начин, че извикваше, не само в него, но и във всички културни българи, недоволство, негодуване. Искането на учителя за изравняване по заплатата с равните на неговия ценз и служба дължности не беше само вик за хляб, а беше преди всичко вик за престиж. Учителската професия напоследък се феминизира именно затова, защото беше много лошо платен учител. Ето и тоя голям въпрос намери едно разрешение от днешната власт, може да се подчертае — от днешната безпартийна власт. С изравняването заплатата на учителя с тая на другите професии се извърши едно голямо дело, благотворните резултати на което сигурно тепърва ще се чувствуват. Аз не се съмнявам, че нашето учителство още по-искрено ще застане на фронта на държавата и ще се отдаде с още по-голяма любов на своята просветна и народностна работа.

Но когато говорим за превъзпитанието на българския народ, аз смятам, че не трябва да се забравя и ролята на българските читалища. Те са играли в миналото голяма роля. Те ще играят безспорно и в бъдеще още по-голяма роля. След двата закона новият закон за читалищата и законът за кооперативния строеж на читалищни сгради, с който се осигуриха достатъчно материални средства за читалищата, ще може да се подеме една широка и просветна народностна дейност. Сигурно е, че читалищата ще станат още по-дейни огнища на българското народностно съзнание, на културата и на стопанската просвета.

Дейността на читалищата се подпомага извънредно много и от културните седмици в селата, които седмици, нека си призная, преди не можех да преценя. Но оня, който е могъл да изживее радостта, която изживяха селяните в селата, където бяха уредени културни седмици, може да разбере какъв отглас те оставят в душата на селяните.

Няколко думи бих искал да кажа и за пропагандата. Тя е един могъщ фактор. С нея си служат всички. Тя може да постигне големи резултати, стига нейните цели да бъдат ясно определени и да бъде нагодена, да бъде приспособена тя към културното ниво, към българския бит и схващания, да бъде и пропитата от здраво национално чувство и да се търси най-късия път до българина в селата и градовете. В борбата с всички предавания от чуждите станции, където най-често се дават неверни сведения, би трябвало пропагандата да си послужи у нас само с истината, да си послужи и със статистически данни за минали реколта, за износ, за изсяняване причините на липси, за да не се насажда отвън огорчение в душите на българите, като се казва, че онова, което е добито от реколтите, е било изнесено и не е използвано в страната.

По-нататък аз смятам, че пропагандата ще трябва да се погрижи да издаде и книги за нашите земи, в които да се даде пълна характеристика на последните. Аз си спомням, че само година откак германците заеха Елзас и Лотарингия и държавният министър Майнер издаде една богата, и по съдържание, и по илюстрация, книга за тях, която дори беше разпратена и у нас в България на много видни лица. Нека помислим и какво би трябвало да се направи за една пропаганда или за едно уяснение на българските национални идеали в странство. През миналата война беше създадена една библиотека, издавана в Лайпциг, която дълги години се търсеше като източник на данни върху България.

В редицата на всички тия фактори, които трябва да укрепват българския дух, аз бих отдал едно място и на българската църква.

Тя е народна църква, тя е рожба на българския творчески дух, тя има славно минало и в далечно време, и в по-наше време, когато чрез нея на 1 март 1870 г. се доби духовното единство на всички българи в турската империя. Църквата играеше преди освобождението голяма роля в нашия обществен живот. В новосъздаденото българско царство, по редица причини и особено под влияние на западната култура, на идеите на руските народници и на отчуждеността на църковните водачи, църквата отстъпи на заден план.

Смятам, че е време тя да вземе мястото, което ѝ се дължи, което тя има в нашия обществен живот, за да не бъде търсена от българския гражданин само тогава, когато той има нужда да регистрира чрез нея своето гражданско състояние при раждане, венчавка и смърт.

Едга широка област, в която тя може да прояви голяма дейност, е областта на благотворителността — благотворителност обаче със свои собствени средства, за да може да приобщи паштото при себе си. С искрена вяра и пасторска служба, с личен пример, с апостолска саможертва и с пряко въздействие нека водачите на българската църква да приобщи народа до себе си. Правителството отпусна за нея достатъчно средства и аз бих искал, щото и то да се заинтересува и да изисква, щото църквата да проявява голяма дейност.

Г-да народни представители! При прегледа на институциите, които трябва да утвърдят един здрав народностен мироглед, безспорно, че организирането на българската младеж трябва да вземе централно място. Само оня, който започне с грижи за младежта, може да осигури бъдещето на една страна. Младешта е не само извор на жива сила през време на война, но тя е и носителка на един непобедим дух. Тя е и създателка на бъдещето. Един народ може да има много прославени имена, може да почита миналите дейци, може да има и големи ръководители в момента, но бъдещето на народа зависи изключително от подрастващата младеж и от възпитанието, което ще ѝ се даде. Достатъчно е да се приведе примерът, че след голямата европейска война държавите, които промениха своя строй, се погрижиха най-напред за тая младеж. И тя е в същност, която води сега и която изнася цялата военна дейност. Българската младеж израстна след войната в грижи и неволи. Тя беше без ръководство след европейската война, но тя намери достатъчно сили, за да потърси сама пътищата към едно здраво, физическо и национално оформяване. Не се отдаде на партийната държава, въпреки няколкото опити да създаде една младежка държавна организация. Пак безпартийната власт създаде преди 2 години организацията „Бранник“. В късия период „Бранник“ постепенно израстна. Срещу него се правят редица критики, но аз смятам, че не трябва да се бърза още в преценката. Тепърва „Бранник“ трябва да развие своята дейност, и то всред неучащата се младеж. Аз се надявам, че през идното лято „Бранник“ ще подеме една по-голяма работа в селото, че той ще даде ценно съдействие в полската работа, в помощ на трудовете се земеделци, пример за създаване браннически огнища в селата. Нека наравно с парадните маршове от градовете следва и маршът на труда в селата. Можем да помислим дали не е уместно и българската девойка да се яви в помощ на селянката и на работничката. Тя би могла да подеме работата, която се върши от учителките съветнички, които се приемат с толкова любов по селата.

Последният възпитателен фактор на българската младеж е казармата. След семейството, училището и младежките организации казармата се явява като най-значителен възпитателен институт на младежта преди да влезе в живота като равноправен български гражданин. Тя дооформява народностния мироглед на младия българин, култивира у него дисциплина, ред и преданост към родината и утвърждава у него висок военен дух — тоя дух, който се прояви по бранните полета през сръбско-българската, балканската и европейската войни.

Българската войска е народна. Тя е целият български въоръжен народ. Не веднаж народът е засвидетелствувал своята безгранична любов към нея. Известна е радостта, която бе преживяна след Солунското споразумение, по силата на което България доби правото да възстанови своята войска. Известна е и оная любов, която обгражда нашата войска при маневри и парад. Най-после народът винаги е посрещал с рядка любов вождя на българската войска — Негово Величество Цар Борис III, който израстна всред българската войска и изживя с нея всички премеждия, които съдбата ни поднесе от 1915 г. насам. В българската войска, по думите на уважения военен министър г-н генерал-лейтенант Михов, се работи усилено, с любов и преданост в духа на новите идеи и поуки за съвременната война, придобити от нашите храбри съюзници германците по бойните полета. При предана работа и при ценния материал, какъвто представлява българската младеж, сигурно е, че българската армия, както досега, ще бъде и за в бъдеще най-верният страж на родината.

Г-да народни представители! Усилията на всички тези институти и възпитателната им дейност целят да утвърдят един здрав български дух. Повечето от тези институти обаче ще упражняват въздействие върху подрастващото поколение. Българският гражданин, с изключение на връзката, която съществува между него и неговия избраник или с някои държавни органи, не стои под непосредственото и пряко въздействие на политическите ръководители в държавата, не винаги се има възможност да се изсяняват всички актуални проблеми на времето и още повече да се насажда една нова политическа идеслогия в духа на оповестената такава от правителството. Вярно е, че организациите на професиите и Съюзът на запасното войнство могат да играят известна роля, но повече от техните задачи, определени от целите на организациите им, са тесни. Нужна е по-тясна връзка между управляващи и управлявани. Нека се надяваме, че тази връзка, за която толкова много се при- казва, ще бъде създадена. Нека не се страхуваме от условията и

да смятаме, че не е време сега. Може би именно поради тежките условия и поради нуждата от пълно народно единение психологическите предпоставки за създаване на тази организация са налице. Чрез нея ще се завърши пълното организиране на българския народ.

Всички тези институти, за които в бюджета се предвиждат с възможната щедрост достатъчни средства, имат за задача създаване на здрав български дух. Този дух е не само крепка опора срещу всякакви домогвания в мирно време, той е още повече гаранция за успех във военното време. Усилията на всички тези институти за създаване на този дух не биха имали успех, ако не съществува добре уредено стопанство, ако няма добро осигуряване на прехраната, ако не съществува редовно продоволствие. Понеже човек се сблъсква ежедневно с грижите за прехраната, може да се каже, че те, ако не преди, то поне наравно с интереса за военните събития, заемат цялостното внимание на гражданина. В същност доброто държавно управление се идентифицира с относително доброто продоволствие засега. По такъв начин в едно съществуващо стопанство ние се натъкваме на цял комплекс от въпроси за прехраната, а именно въпросите за производство, цени, разпределение, които пък от своя страна са свързани с земеделие, индустрия и търговия. Нека не се забравя, че уреденото здраво стопанство е предпоставка и за добри държавни финанси, защото последните черпят своите източници от всички вече изброени области на стопанския живот. Военно-политическите причини оказаха влияние и върху българското народно стопанство. Явиха се смущения и разстройства. Те са резултат на един комплекс от разнообразни причини, външни и вътрешни. Към външните спадат липсата на внос на сурови материали, получавани преди от някои задкокеански страни и нужни като първични такива за българската индустрия. На второ място недостатъчен внос на други артикули, поради ограничено производство в страните, които ги внасят, като резултат на нагаждането на тяхната индустрия към военновременните цели. Ограниченото производство в тях се явява и като резултат на даване преднина на нуждите на войната и липсата на работна ръка.

Към вътрешните причини могат да се прибавят недобрите резултати през последните години и изобщо намаленото производство на житни храни. Също така увеличеното търсене. Взеха се мерки за нагаждане на българското стопанство към променените условия. На първо място грижите се насочиха към производството. Трябваше да се произведат колкото се може повече сурови материали. Условия за това в много отношения съществуваша. Земеделието в България е разнообразно. Особено от европейската война насам стана една трансформация, като от производството на жито се преминна към обработване на по-интензивни култури. Засидиха се особено културите на индустриалните и маслодайните растения, овошките и изобщо култури, които дават по-голям добив. Но променените стопански условия, увеличената територия, стремехът за запасяване създадоха по-голям интерес към житните храни. Българското земеделие, наред с общата стопанска криза от 1928—1930 г., изживя тежки дни. Държавата обаче се намеси още в 1930 г. със създаване на Дирекция за храноизнос, за да подпомогне земеделците-производители на жито, и в периода, когато се чувствуваше подем след стопанската криза, дойде днешната световна война, която даде своите отражения върху земеделието. Яви се голямо търсене на продукти от първа необходимост за изхранване и снабдяване на населението. Държавата се намеси със своето ръководство и нейната задача е да осигури прехраната на целия народ, да достигне максимум на желаните земеделски продукти, за да може да изнесе излишъците. Въведе се в земеделието системата на земеделските наряди. Тая система обаче крие големи изненади, особено когато тези наряди не са съобразени с редица условия, каквито са почвените възможности и довершаваната стопанска дейност на земеделеца. Тая опасност е още по-голяма, когато тези наряди не са съгласувани с частностопанските интереси на отделните производители. Стремехът трябва да бъде да не се засяга частната инициатива. Само когато земеделецът работи по своя инициатива и на свой риск, ще може да съобрази производството с относителната доходност на отделните земеделски култури. Грешка би било, ако не се държи сметка за това. Държавата ще трябва да създаде един обширен ръководен план, в който да лази частния интерес, като производството на култури, които желае да добие, стане не по пътя на принудителното им засяване, а чрез вътрешен личен стимул на земеделеца. Този стимул е цената. Чрез определянето на цените ще може да се регулира производството. Чрез цената ще се насочи производството в желаните насоки. Цените ще трябва да бъдат и механизъмът за регулиране при добиване на продукти от животните. Там ще трябва обаче да се вземе под съображение цената на фуража, който се употребява за храна на добитъка. Не бива да се създава несъответствие между покупните и продажните цени на основните продукти и цените на техните производни, каквито са фуражните средства и животинските произведения. Би могло да се посочи например тук на масовото изкопаване на телетата, въпреки забраната, поради несъответствие между цената на млякото и цената на месото живо тегло.

Все с цените може да се насочи производството и към суровите материали, необходими за индустрията. Последната ще може да работи само ако има необходимото количество сурови продукти. Една голяма част от тях се внасяха от чужбина. Сега вносът е почти невъзможен. Ще трябва да се търсят заместители в страната. Такива е възможно да се добият пак с регулиране на цените за цялото производство. Думата е за увеличение добива на памук, коноп, лен и събиране на по-голямо производство вълна.

Българската индустрия, с изключение на някои клонове, които получават суровите продукти изключително от чужбина, работи и през последните години с един почти нормален, а на места и с повишен капацитет. Безспорно, че трябваше да се превъзмогнат редица пречки. Обаче стремехът трябва да бъде да се подкрепи индустрията, да се стабилизира тя в тези тежки времена, защото и след като се завърши войната ще минат години, докато се регулира производството.

Във връзка с цялостното използване на суровите материали от земеделското производство, желателно е да се създават всички възможни индустрии. Да се помисли по-нататък и за заместване на някои стари машини с нови такива, защото ще минат доста години след завършване на войната, когато мъчно могат да се добият нови машини.

Трябва да се изтъкне тук и ролята на частната инициатива. Държавата да си запази само ръководството на стопанството, което да бъде изразено в поставяне изобщо на задачите, поставяне на нови производствени цели, създаване условия за тяхното постигане. Държавата да предостави останалото на частната инициатива. Да не влиза в подробности, а да предостави ръководството за редовното функциониране в ръцете на частния ръководител, който, естествено, има и цялата отговорност по-нататък. Гарантират се умерени, но достатъчно печалби за развитието на предприятията. Част от тези печалби би трябвало да се оставят да се инвестират в предприятията. Това е разумната стопанска политика, отколкото да не се допуска нормална печалба, от което би последвало намаляване, свиване на производствения капацитет.

Чрез търговията могат да се добият предимно ония материали, които не могат да се произведат в страната. Това са всички материали за въоръжението, машини, метали, химикали и други, за които не съществуват индустрии в страната. Понеже тяхното добиване най-често става срещу високостойността земеделски продукти, необходимо е да се установи пълен контрол. С една дума, цялото стопанство трябва да се намира под ръководството на държавата, за да може да удовлетвори поставената от нея цел за задоволяване на всички нужди. Засега това ръководство се упражнява от редица институти при няколко министерства. Такива са Дирекцията за храноизнос, Дирекцията на вътрешната търговия — отдел за индустрия, вътрешна търговия и цени, Главното комисарство, Дирекцията на външната търговия, Дирекцията за гражданска мобилизация, служба за компенсации и клиринг при Българската народна банка и най-после консулско-стопанският отдел при Външното министерство.

Естествено е, че при толкова много институти ще се яви смесение в компетенциите и че една голяма нужда е събирането на всички тези институти под едно единично ръководство.

Още миналата година министър Загорев говори за нуждата от дирекция на военновременното стопанство, смятайки да събере в нея само няколко от горепосочените учреждения, а именно: Дирекцията на вътрешната търговия, Дирекцията за храноизнос и Главното комисарство. Така замислен от него, тя нямаше да задоволи нуждата от цялостно ръководство на стопанството. Необходимо е, в тая Главна дирекция на военновременното стопанство да се съберат всички служби. Тя ще бъде централното място, което ще се занимава с цялостната стопанска дейност. Тя не ще бъде само един изправителен или административен орган. Тя трябва да поеме своята ръководна роля във всички сектори на стопанския живот. При нея трябва да се създаде един съвет от стопански датели, който да бъде стопанският мозък на страната. Той ще обмисли всички наредби, той ще установи годишните планове за земеделието, за индустрията, за вноса и износа. Безспорно, че ръководството в края на краищата ще има съответният министър.

Председателстващ Димитър Пешев: (Звъни)

Д-р Божко Ковачевски: Въпросите от областта на стопанството се явяват като най-важните за нормалното функциониране на държавата. Към тях трябва да бъдат насочени всички усилия. Въпросът за продоволствието е един от най-съществени въпроси, централният въпрос, и аз смятам, че правителството е длъжно да насочи своето внимание към него. Аз съм дълбоко убеден, че при цялостно проучване на този въпрос, посредством съдействието на компетентни лица, и той ще бъде уреден, тъй като правителството даде доказателство, че е в състояние да уреди и много други трудни въпроси, които години наред са стояли и чакали правилно разрешение.

Доброто стопанство е предпоставка по-нататък за добри финанси. Може да се радваме, че в последните няколко години държавните финанси се заздравиха по такъв начин, че досега можаха да се посрещат всички необходими разходи с повишени данъчни постъпления и с вътрешни заеми. Не само че редовните разходи на държавата се покриваха, но и с част от повишените редовни приходи се посрещаха някои извънредни разходи, особено огромните разходи за военни нужди. Указание за това добро финансово положение ни дават и богатите сравнителни данни, които ежегодно финансовият министър при внасянето на бюджета ни предлага. Можем да приемем като една от заслугите на днешния финансов министър редовното понижение на съотношението между преки и косвени данъци, което съотношение от 1:2.02 за 1939 г. спада на 1:1.54 за първите 10 месеца от настоящата година. Ще рече, с новите данъци са се увеличили преките данъци и чрез нови данъци се е постигнало структурно изменение на данъчната система в полза на пря-

кото облагане, чрез което, безспорно, се постига по-голяма социална справедливост, тъй като данъчната тежест се слага върху плещите на по-заможните слоеве в обществото. Това е едно указание за напредничава данъчна политика, която сигурно ще продължи и за в бъдеще.

Вторият факт е приключването на бюджетите с излишъци. От приложената таблица към изложението на г-н министъра е видно, че приключването на бюджетите през 64-те години от освобождаването на България насам само в 21 е завършено с излишъци, докато 43 посочват дефицит. Безспорно за това може да се намери оправдание, защото България в началото на своето съществуване е трябвало да задоволява огромни нужди за по-бързото ѝ нагаждане към напредналите вече европейски държави. Забележително е, че в последните 5 години бюджетното упражнение е приключвало с излишъци.

По-нататък г-н финансовият министър се стреми да ни дава ежегодно реален и уравновесен бюджет, в който е направена добра сметка за големите нужди. Последните са добре степенувани. Принципиите, които министър Божилов ни сочи като основа на нашата военно-финансова политика, могат да намерят нашето пълно одобрение. Както вече изтъках, може да се пожелаат само по-големи грижи в областта на стопанската политика, регулиране на консумацията, както и задържане на цените. В същност тя е най-тясно свързана с въпроса за инфлацията. Борбата срещу инфлацията трябва да бъде цялостна, планомерна, за да има резултати. Някои могат да видят в увеличението на банковото обращение признаци за същата, макар че то може да намери оправдание с редица обективни причини, като присъединяване на освободените български земи, увеличение в стопанския оборот и други. През изтеклата година бяха взети редица мерки за препятстване на инфлацията. Сигурно е, че мерките в това отношение ще продължат. Най-съществената мярка за предотвратяване на инфлацията трябва да бъде насочена към запазване непроменено равнището на цените и ограничаване повишението на покупната способност.

Г-да народни представители! Живеем при крайно изключителни връзки с бюджета трябва да се изтъкне нуждата от жертви от всички, особено от ония, които са по-заможни. Ако българският селянин понесе жертви за националната общност, като цялото свое житно производство поставя на разположение на държавата за най-правилно разпределение между всички българи, ако той понесе жертви от недостатъчно снабдяване с някои артикули, които се внасят от чужбина, естествено е изискването от всички останали стопански категории да направят необходимите жертви. А тези жертви са чрез събиране на един, с оглед на нуждите, повишен данък, както и подпомагане на държавата чрез поставяне на разположение свободните парични средства. Време е жертвите да станат най-малкият принос на всеки българин, за да се запази държавата и осигури нейното бъдеще.

Г-да народни представители! Живеем при крайно изключителни времена. И България понесе тежестите на войната. Поради неизсяняване и непълно разрешаване на стопанските въпроси се създават недоволства. Ширят се и слухове, и мълви. Те разхлабват вътрешния национален фронт. Паралелно с мерките за разрешаване на стопанските въпроси ще трябва да се вземат мерки и срещу всички вредители спрямо българската държава. Това са противодържавните елементи, които никога не чувствуват българската държава като своя, това е бюрокрацията, която със своите прийоми трови българската общественост, това е корупцията, която допринася най-много за моралното разложение. Борбата с тях трябва да бъде неумолима.

Когато говорим за жертви, естествено е, че и ние трябва да бъдем готови за тях. Казвам ние и разбирам народното представителство и още нещо. С нашата дейност, с нашите усилия трябва да дадем пример за честна служба на държавата. Един висок морал трябва да обладаваме и затова морални подхлъзвания са недопустими. Между професионалните интереси и обществената служба на народен избранник няма място, поради материални облаги, да се дава преднина на първия. Не може дори и с действия, влизачи в кръга на професионалната дейност, един народен избранник да се явява в защита на лица, които са се показали като противодържавни елементи, та било те даже и от категорията на заблудените. (Ръкоплескания) Още по-малко може да има място да се явяват като защитници по дела по закона за снабдяването и регулирането на цените. („Вярно!“) Недопустимо е по-нататък да се приема и участие в предприятия, които не са в кръга на професионалната дейност на народния избранник. (Ръкоплескания)

Г-да народни представители! Ние тачим доблестта на фронта. Наравно с нея трябва да тачим и доблестта в ежедневието живот, където човек, особено сега, трябва чрез отказване от някоя облага да я прояви. Ако проявата на доблест стане обикновено нещо от всеки гражданин, много работи, особено в областта на стопанството, биха били избегнати.

Г-да народни представители! Г-н министър Божилов ни говори за голямата жертва на 300 хиляди най-доблестни скъпи български синове, сложили своите кости за свободата и обединението на българския народ. Безспорно ние имаме дълг към тяхната светла памет.

Ние имаме два по-голям дълг да запазим обединена България, не само за да зачетем паметта им, но за да можем да я предадем на бъдещето поколение като една укрепнала, здрава България.

Национално единение, социална справедливост, готовност за жертви, и сигурно е, че обединена България ще пребъде във вековете. (Ръкоплескания)

Председателстващ Димитър Пешев: Има думата г-н министър-председателят.

Министър-председател Богдан Филев: Г-да народни представители! Във връзка с продължение сесията на Народното събрание, за което народното представителство даде своето съгласие, чест ми е да прочета следния указ. (Чете)

„У К А З

№ 21

НИ ЕБОРИС III

с Божия милост и народната воля

ЦАР НА БЪЛГАРИТЕ

По предложение на Нашия председател на Министерския съвет, министър на външните работи и на изповеданията, представено Нам с доклада му от 25 декември 1942 г., под № 6486, и въз основа на чл. 129 от конституцията,

Постановихме и постановяваме:

I. Да се продължат заседанията на четвъртата редовна сесия на XXV обикновено Народно събрание до 27 януари 1943 г. включително.

II. Изпълнението на настоящия указ възлагаме на Нашия председател на Министерския съвет, министър на външните работи и на изповеданията.

Издаден в София на 25 декември 1942 г.“

Подписал: Борис III

Приподписал,

Председател на Министерския съвет, министър на външните работи и на изповеданията:

Богдан Филев. (Ръкоплескания)

Председателстващ Димитър Пешев: Има думата народният представител г-н д-р Петко Балкански.

Д-р Петко Балкански: (От трибуната) Г-да народни представители! Сезирани сме с един бюджет от 21 милиарда 714 милиона лева. Спрямо бюджета за 1942 бюджетна година той е с около 7 милиарда лева в повече. Когато ще обсъждаме един бюджет, ще трябва да го преценяваме, първо, по количество на цифрите, т. е. дали размерът му отговаря на реалните възможности на държавата като едно цяло и дали същия може да го третираме като уравновесен; второ, по качеството на цифрите, т. е. дали облозите са справедливо разпределени и дали нуждите, които ще се задоволят, са правилно градиращи.

Тия два въпроса са колкото финансови, толкова и стопански. За да отговорим на тях, ние трябва да държим сметка за войната, която бушува около нас и която дава своето отражение както във воюващите, така и в невоюващите държави.

Първото неизбежно отражение на това състояние, това са, от една страна, големите бюджетни разходи, свързани с финансови напрежения, и, от друга страна, намаляване възможностите на правилния стопански живот вследствие затруднения обмен, липсата на много от първичните материали, които вземаме от чужбина, мобилизация на работната ръка, ограничение на износа и пр. и пр.

Като имаме пред вид, че стопанството в края на краищата храни финансите, колкото картината е ясна, толкова и проблемата е мъчна. Така сложен въпросът, ясна е задачата на правителството: да използва до максимум стопанските възможности на страната, за да може да посрещне всички предвидени и непредвидени разходи.

Друго отражение на войната е създадени се условия за изостряне на социалното неравенство между населението. Оттук и втората задача на правителството: с всички мерки да си послужи да отстрани именно тия пакостни възможности. Но по тоя въпрос ще се върна по-късно.

Г-н министърът на търговията заяви миналата година по отговора на тронното слово, че правителството ще насърча българската индустрия, защото е по-добре за страната да изнася преработени артикули, отколкото сурови продукти. Никой разумен човек не може да бъде против това. Смятам обаче, че преди да говорим за преработка на селските продукти, трябва да сложим ясно въпроса: как да увеличим нашите земеделски и скотовъдни продукти; след това идва въпросът за преработката им. Ще приведа един малък пример за вакуумните инсталации и за сушилните у нас. Макар и не много на брой за нашите условия, 51 и повече процента от техния капацитет остава неизползван. Защо? Поради липсата на достатъчно домати, зарзават и плодове. ето един сериозен проблем, който заслужава голямо внимание в земеделска България.

Г-да народни представители! Как да засилим земеделското производство у нас? Това е един въпрос колкото финансов, толкова стопански и социален. Агросоциални, агрономически и агротехнически задачи очакват своето бързо и правилно разрешение в това отношение. Касае се за разрешаване на големи, от съдбоносно значение задачи, защото ние трябва да имаме достатъчно земеделски продукти за изхранване на населението и за износ.

При днешните конюнктурни условия проблемата за изхранването е малко по-трудна, отколкото преди войната, защото трябва да признаем, че нуждите на населението чувствително нарастнаха. Това е едно странно явление, че днес стандартът на живота се покачва.

Как да увеличим добива на земеделските и скотовъдните продукти? Първо, ще трябва да разширим разработваемата площ; второ, ще трябва да работим по-добре обработваемата площ.

В това отношение трябва да признаем, че правителството и нашият селянин със своя здрав инстинкт са направили много през последните години. Ние днес в България сме много по-напред от нашите съседи. Обаче ако направим едно сравнение с западните държави, ще видим колко много има още да се желае у нас. Така например, ако пътувате в Северна Италия или Германия с влака, първото нещо, което ще ви направи впечатление, то е, че никъде няма да видите нашенските така наречени пустеещи земи.

Ето една задача, с която трябва бързо да се справим, с цел да разширим обработваемата площ у нас. Една част от нея ще се разработи, друга ще се залеси, трета ще се затреви. За това са нужни големи разходи за укрепяване, отводняване, оросяване и т. н., които разходи специално за тия пустеещи места често няма да бъдат в пропорция с резултата.

Специално за тия слабо рентабилни обекти, ако искаме по-бързо да постигнем резултати, трябва да потърсим нов начин. Държавните надничари трябва да бъдат заместени със собственици, които ще работят не за наядница, а за завладяването на земята и ще работят дено и ноще.

Държавата и общините, г-да народни представители, няма нищо да загубят, ако отстъпят тия земи в собственост на български стопани с ясното съзнание, че в един определен срок, по предварително изработен план, те трябва да ги завладеят, т. е. от пустеещи трябва да ги превърнат в цветущи земи. Нека използваме здравия инстинкт на българина към собственост и към завладяване на земята. От това ще спечели както нацията, така и българският селянин.

Г-да народни представители! Въпроса за разширението на обработваемата площ аз не слагам само в тесните рамки на пустеещите земи, които ще останат пак в повечето случаи по-слабо рентабилни. Тук се слага големият проблем, големият въпрос за бонификацията, за мелиорациите, като изсушаване, напояване, оросяване и пр. и пр. Този въпрос е тясно свързан с големия въпрос за увеличаване добива от единица площ.

Ще ви дам една таблица, от която ще трябва да направим своето заключение за средния добив от хектар на пшеница и картофи през годините 1932—1938. В Германия се получават на един хектар 25.2 квинтала пшеница, а картофи — 183.7. В бивша Югославия се получават 10.8 пшеница и 59.1 картофи. Няма да ви давам цифрите и за други държави, за да не ви отнемам времето; ще ви кажа само, че в България на един хектар се получават 11.9 квинтала пшеница и 62 квинтала картофи.

От тези цифри се вижда, че добивите у нас са ниски и от изследванията се доказва, че това се дължи на първобитното и нерационално обработване на земята у нас, както и на слабото използване на земеделските машини.

След малко ще ви дам други цифри, от които ще се види как върви наторяването в България и в някои други страни и от които цифри ще се подчертае колко слабо използваме ние в България изкуствените торове. Азотните, фосфорните и калиевите торове се употребяват, както следва: в Германия 35.9 азотни, 38 фосфорни и 62.7 калиеви торове; в бивша Югославия: 0.06 азотни, 0.5 фосфорни, 0.07 калиеви торове, в България: 0.05 азотни, 0.02 фосфорни и 0.02 калиеви торове.

Г-да, извън това да не забравяме, че покрай 370.000 плугове в страната се употребяват 580.000 дървени рала. Въпросът за увеличението на добива не е само агрономически и технически. Безспорно техниката е главният инструмент, обаче този инструмент трябва да се сложи в движение, а двигателят — това е коравата селска ръка, която ние сме длъжни да насърчим. Как?

Тук се слага сам по себе си въпросът за рентабилност на земеделското производство и по-специално за цените на зърнените храни днес. Селянинът не е финансист, нито е математик, от теория малко разбира, обаче природата го е надарила с здрав усет за преценка.

Ние трябва да потърсим едно ново ниво на цените, с което да приравним труда на селянина от Северна България с този на селянина от Южна България, да премахнем досегашната аномалия — непродуктивното население на зърнени храни от Крим, Перущица и другаде, където с малък труд се печелят баснословни суми от грозде, ягоди, тютюн и други, да бъде хранено с евтино жито от бедстващите села, производители на зърнени храни. Това ново ниво, г-да народни представители, трябва да бъде задоволително, за да насърчи особено днес производителя на зърнени храни.

Г-да народни представители! Да приравним цените на земеделските продукти с тия на индустриалните произведения е друг проблем. Този въпрос у нас се слага от ред години. По него се направи нещо с частичното покачване на цените на зърнените храни през последните две години. Обаче трябва да признаем, че проблемът си остава още не напълно разрешен. За нещастие, днес този проблем е още по-мъчно разрешим, защото много от индустриалните произведения започнаха да липсват от пазара, а при всяка липса на пазара цените отскачат толкова високо, че само някои отделни щастливци могат да ги достигат. Въпросът е труден, обаче той трябва да бъде разрешен. Когато проблемът се сложи ясно, ще се намери разрешението. Но ако си затваряме очите и го отминаваме, положението ще се влошава.

Г-да народни представители! Въпросът за увеличението на добива е тясно свързан с проблема: как да привържем селянина здраво към земята и да го насърчим да я обича повече. Като е привързан

към земята, той ще я подобрява, т. е. ще увеличава добива. Някои мислят да постигнат това с усилията, които се правят напоследък в някои страни в чужбина, именно: вместо да превръщат селата в малки паланки, добре благоустроени, да се стремят да създават здраво, жизнеспособно стопанство, добре благоустроено. Обаче този въпрос е свързан с задачата: как да се спре раздробяването на земята у нас, т. е. с закона за наследствата.

Вторият въпрос е този за групирането на земите в отделни стопанства, т. е. въпросът за комасацията, който също така трябва да бъде окончателно разрешен у нас.

Над всички тия въпроси у нас стои големият въпрос: как да бъде възнаграден достатъчно добре трудът на българския селянин, т. е. въпросът за цените на земеделските и скотовъдните артикули.

Г-да народни представители! Проблемът за цените на земеделските артикули трябва да се сложи и да се разреши добре, и то навреме. Закъснее ли държавата, то значи да оставим селянина сам да разрешава своя проблем и да мери със своята мярка. Ето защо инициативата трябва винаги да бъде в ръцете на държавата и да идва своевременно.

Днес, когато поради глада за земя и скритата селска безработица похотът от селото към града се засилва, политиката да привържем селянина здраво към земята е здрава национална политика, и ако за нея ще трябва да се правят жертви, ще трябва да ги направим с пълно съзнание, защото този, който обича собствената си земя, той е готов да брани и своята държава.

Г-да народни представители! Можем да бъдем горди, че в това отношение България даде достоен пример на много други страни. Така например с един закон правителството на г-н проф. Филев свърза името си с едно историческо и епохално социално дело, именно: даването пенсий на селските стопани. Земята на селянина, свързана по наследство с редица поколения, носи в себе си не само вечните сили на живот, използвани от труда на редица селски поколения, но носи и съхранява в себе си всички спомени, обичаи и копнежи на цял народ, когото само вековете прераждат. Разрушението на селските огнища, бягството от земята се отразяват пакостно и съдбоносно, и то не само върху производителната материална сила на нацията, но и върху духовната същност и мощ на нацията. Скъсването на връзката със селската земя се отразява пакостно и съдбоносно, защото поражда бедствие, безотечественост, отрицание, недоволство и — най-опасното — разкъсва връзката между поколенията. Затова проблемът за земята е и проблем за нацията. Земята е temelът на народностната връзка между поколенията. А да не забравяме, че днес историята на България крачи и минава по селските ниви и угари.

В селския бит и в селския живот новата държава откри наново огнището и разковничето на националното възраждане. Този проблем, г-да народни представители, напоследък беше поставен на обсъждане и в Германия, която, както знаем, е предимно индустриална страна. Днес обаче и там се издигат гласове за поврат към земята. Някои трезви умове заявиха, че бъдеща Германия не трябва да се индустриализира до степен, че да се превърне на страна с фабрични райони, в които да кръстосват майстори-специалисти от предприятие в предприятие, които нямат здрава връзка с земята, която ги храни, и рискуват да скъсат всяка връзка с нея. Те казват, че гръбнакът на Германия си остава германският селянин, който, прикован към своята земя, ще бди като верен страж над своята държава. За нас България, няма тази опасност, защото нашата индустрия е още в своя зародиш.

Г-да народни представители! Привързвайки селото към земята, успоредно с това ние трябва да вземем мерки да заздравим нашето занаятчийство и да тласнем напред нашата индустрия. По такъв начин, от една страна, ние ще можем да пласираме свободните работни ръце и, от друга страна, ще създадем работа и ще творим блага чрез занаятчийското и промишлено производство не само през няколко месеци в годината, както това е досега в земеделието и скотовъдството, а непрекъснато през цялата година, без да зависи от суша или дъжд.

На първо място ние трябва да насърчим тая индустрия, която е тясно свързана с нашето земеделско стопанство и скотовъдство. Държавата също така трябва да се намеси по-ефикасно за създаването на някои нови индустрии, за които е вече време да помислим, например за производство на изкуствени торове. Не е достатъчно държавата само да рекламира тези торове, а тя е длъжна да ги приближи до нашата българска селска нива. За жалост, по пътя на нашето индустриализиране се слагат пръти, и то оттам, откъдето малко би трябвало да очакваме — от самите индустриалци. Често четем, че разни браншови съюзи от индустрията искат от Министерството на търговията да се обяви тази или онази индустрия за преситена, което значи да се спре по-нататъшното индустриализиране на страната в тези браншове. Ако чужди държави биха искали това за свои интереси, това би било понаятно, обаче нашата индустрия да го иска, туй не мога да разбера. Защо да се залъгваме? Ние сме още първобитна държава в индустриално отношение. Нашата индустрия не представлява още нищо особено, и затова, вместо да отиваме назад, ние сме длъжни да вървим напред. Като насърчаваме индустрията, ние сме в правото си да искаме от нея също така жертви, както искаме от нашия селянин. При днешната конюнктура явно е, че много фабрики спират, но други увеличават своето производство и министърът на финансите, когато ще търси нови приходи за държавата, ще знае къде да се насочи и на какво да разчита.

Г-да народни представители! Едно странно и страшно явление за нашия стопански живот, това е така наречената скрита селска без-

работица, за която говорих и миналата година. В много трудове, посветени на този важен икономически и социален проблем, се твърди, че 720 хиляди пълновръстни мъже в селата са излизали за българското земеделие. С увеличението на обработваемата площ и рационализацията на земеделието проблемът за глад за земя може само отчасти да бъде разрешен. Скрытата безработица у нас, както видяхме, има структурен характер, т. е. структурна е безработицата в земеделието. У нас някои поставят много погрешно въпроса: земеделие или индустрия? Отговорът е един: ръка за ръка, тези два стопански отрасли трябва да вървят и да се движат напред. Чрез насърчване и развитие на нашата индустрия ние ще можем не само да разрешим благоприятно въпроса за скритата селска безработица, но ще бъдем в състояние да повдигнем и стандарта на живота у нас. Освен това част от скритата селска безработна ръка можем да пласираме в едно по-рационално използване на нашите държавни и общински имоти, които вече надхвърлят цифрата 34 милиона декара.

Г-да народни представители! Искам да обърна вашето просветено внимание върху едно типично битово и специфично българско икономическо явление, именно износа на приложни градинарски способности в чужбина. Както ви е известно, всяка година в определени сезони много работни селски ръце напускат родината и отиват в чужбина да продават евтино българско градинарско изкуство. Ако създадем условия тук в страната, те ще пласират своя труд в България и ще изнасяме в чужбина на добри цени готови земеделски продукти в сурово състояние или консервирани. Вместо гурбетчиък, т. е. евтин износ на работни ръце, ние ще изнасяме скъпи земеделски продукти. Тук не се касае за износ на обикновен труд, а се касае за един специализиран труд, за едно голямо българско градинарско изкуство, което ние разпояваме из всички страни и държави, а в същото време тук, вътре в страната, нашите сушилни и вакуумни инсталации се оплакват от липса на достатъчно зеленчук за консервиране.

След войната нашата индустриална политика е сложила за разрешаване на нови задачи. Същите трябва да се проучат и изследват още отсега.

От много голямо значение е преимуществото, че след като вече прибрахме почти всички български земи под национален покрив, нашата родна индустрия ще работи с оглед на разширението възможности за пласмент. Като обсъждаме проблема за разширение на промишленото производство, не трябва да изпускаме из пред вид, че о него са свързани тясно редица други проблеми, като организация на индустриалния кредит, възможности за самофинансирането от страна на самата индустрия и пр. и пр.

От всичко казано дотук се разбира, че ние трябва да имаме готов и установен индустриален план.

Г-да народни представители! Това бяха по-важните производствени проблеми из областта на нашето земеделско и промишлено производство. Чрез правилно и навременно разрешаване на тези проблеми ние ще увеличим националния доход, който е основата на публичния бюджет.

Общ е повикът, особено през последните години, да се вземат всички мерки за засилване, за увеличаване на националния доход. Според изчисленията, националният доход е пораснал напоследък чувствително. Срещу 48.8 милиарда през 1938 г., днес той се изчислява на около 100 милиарда лева, или, както каза г-н министърът на финансите, 117 милиарда лева. Ако върнатите ни земи, при население 30%, участвуват с 25% в националния доход, то според това изчисление трябва да приемем, че националният доход за старите предели на страната възлиза на 75 милиарда лева, т. е. с 25 милиарда лева увеличение спрямо 1938 г. Отговаря ли тази цифра фактически на действителността? За голямо съжаление, трябва да признаем, че отговорът не е напълно насърчителен. Защото общият индекс на цените на стоките, който служи нормално за мярка на покупната сила на монетата, се е покачил от 1939 г. до м. януари 1942 г., според един изчисление, на 71%, или, както каза г-н министърът на търговията, с 50%. От друга страна, издръжката на живота е поскъпнала с 65% от 1939 г. до м. февруари 1942 г. Значи, действителният национален доход в старите предели на страната няма тази покупна сила, която е имал през 1939 г., или сянката на номиналния национален доход надхвърля височината на реалния национален доход. Размерът на цифрите, г-да народни представители, обаче не трябва да ни отчайва. Защото през тези последни години Европа и светът, както и ние, живеем и се развиваме под знака на войната с всички нейни лоши съпътници. Разрешаването на този важен проблем не е само въпрос на желание и усилия, но и на обективни възможности, които днес са много ограничени вследствие на световната война. Войната предизвика основни размествания на пластове както в световното стопанство, така и в отделните национални стопанства. При изключителното положение, в което попадна днес българското селско стопанство при тоталната война, наложи се и у нас едно постепенно изместване на принципите на саморъководеното стопанство от началата на ръководеното стопанство. Голямото значение на този процес в стопанския живот е схванато много добре от правителството, което в точка шеста и другите точки от правителствената декларация от 12 април заяви, че народното стопанство ще бъде направлявано по цялостен стопански план. В тази декларация се очертават контурите на една добре определена стопанска и биологична картина, в която народното стопанство ще скъса с много от принципите на нашата либералистична практика досега и ще премине към цялостно и планоно организирано народно стопанство. Г-да народни представители! Това е: държавна директива, частна екзекутива. Новият стопански ред — това е системата

на военновременното ръководено стопанство, наложено от условията на тоталната война, или по-специално от военновременната специфична оскъдица, както се изразява проф. Прайзер, т. е. предлагането остава назад, търсенето отива много напред в геометрична прогресия. България днес се намира напълно в типичното положение на квалифицирана оскъдица. Направляваното стопанство е един необходим инструмент на военновременната стопанска политика. Въпросът е: как ние у нас в България на практика ще си послужим с този инструмент. Военновременното стопанско ръководство у нас не може да бъде копие на това на другите страни. Когато се критикува, трябва да се има пред вид, че страни със стопанска структура като нашата българска — с дребно натурално трудово земеделие, не се поддават лесно на едно докрай издържано цялостно стопанско ръководство.

Не трябва да забравяме, че не може да се сравняваме със страни като Германия и Италия, които редица години преди започване на войната са взели мерки, са положили големи грижи и усилия за нагаждане процесите на живота към военновременното стопанство и след избухване на войната тия държави само засилиха мероприятията отпреди войната.

Г-да народни представители! Това обаче съвсем не значи, че нашето военновременнo стопанство не се поддава на организиране. То става обаче само по пътища и начини, отговарящи на нашата специфична битова стопанска структура, чрез мерки и мероприятия, взети навреме и отговарящи на менталитета на нашето население. Аз тук не си поставям за задача да преценявам политиката на направляваното стопанство у нас, защото, вярвам, резултатите са известни както на Парламента, така и на обществото и на населението.

Какви трябва да бъдат у нас, г-да народни представители, основните начала на цялостното военновременнo стопанско ръководство, за да може практически проведената стопанска политика днес да даде не само добри, но навремени резултати? От правилния отговор на този въпрос и от своевременното му разрешаване на практика зависи стабилността на нашия стопански фронт, опора на бойния фронт.

Тук трябва да кажем, че при тоталното планоно ръководство, за което се говори в декларацията на правителството от 12 април, за съгласуване на мероприятията е необходимо да се съблюдават строго конкретно следните принципи начала: първо, връзката между пари и стоки; второ, връзката между производство и размяна; трето, връзката между селскостопанско производство и занаятчийско и промишлено производство; четвърто, връзката между отделните производствени сектори било в селското стопанство, било в индустрията; пето, съотношението между цените на отделните произведения; шесто, връзката между външната и вътрешната търговия.

Г-да! Това не са теории, напротив, това е самата практика, самият живот. Грешките на миналата война ни посочват новия път, с оглед заздравяването на нашия стопански фронт. При съотношението между парично обращение и стоки на разположение играе голяма роля така наречената стопанска стабилност. Тя е наложително необходима при специфичната оскъдица — характерен белег на военновременното стопанство.

Г-да народни представители! Стопанските проблеми у нас, предмет на военновременната стопанска политика, можем да разделим на следните категории по време: първо, стопански проблеми за настоящия момент; второ, задачи и проблеми, които ще изплуват за разрешаване в нашето стопанство непосредствено след ликвидирани войната и нейните стопански последици — т. е. проблемите на близкото бъдеще; трето, проблемите, които ще се сложат у нас за разрешаване при започване на мирновременното стопанство, т. е. проблемите на по-далечното бъдеще.

Трегирайки тия проблеми, трябва да вземем под съображение, че нашето стопанство не е изолирано, а е брънка от международното и се намира в зависимост от обстановката и условията, при които ще се развива европейското и световното стопанство. Не се изчерпва, значи, въпросът само с това, да се справим с настоящите проблеми. Краят на миналата война трябва да ни даде добра поука. Тогава ние не бяхме подготвени да се справим с прехода към мирновременното стопанство. Затова дължии сме да предвидим занапред мерки, мероприятия и планове, за да бъдем готови да посрещнем бъдещите проблеми на стопанския ни живот.

И така, доколкото ми позволява времето, с което разполагам, разгледах производствените и стопанско-организационни проблеми. Пред нас се издигат други важни задачи, които са свързани с размяната на блага, като продоволствие, цени, разпределение, търговия — вътрешна и външна — заплати, кредит, спестяване, монета, капиталов пазар, финансова политика, данъчна система и пр. и пр.

Г-да народни представители! Идвам към разглеждане на една от най-важните, на една от най-големите проблеми у нас днес — проблемата за продоволствието и цените. Мъчнотията тук иде не само от обективни причини, но и от чисто психологически, с които трябва да се справим. Преди войната например нашето производство на сирене, кашкавал, масло и пр. не е било по-голямо, отколкото днес. Тогава, всички помним, търговците износители се оплакваша, че не могат да намерят достатъчно пласмент и търсеха интервенцията на държавата, за да се прави натиск в Турция и Египет за купуване на по-големи количества. Безспорно е, че днес консумацията у нас нараства. Нашият народ, който не се доизхранваше, свикна днес да консумира и да търси и повече захар, и повече мазнини и пр. и пр. Търсенето днес у нас надхвърли предлагането и се създава едно психологическо състояние, което влошава още повече положението. Като говоря, аз имам пред вид и запасването, което става днес и за нашата войска.

Г-да народни представители! Наистина цялостното уреждане на продоволствения въпрос като идея, като система, е може би един добър принцип. С цялостното регламентиране обаче мене ми се струва, че ние претоварваме апарата, правим го по-бавен, по-некадърен и населението губи вяра в него. А щом консулаторът изгуби вяра в комисаря на продоволствието, че може да му даде туй, което му се полага, или което му е обещано, то консулаторът става сам комисар и ще почне да му търси сам колая, както казва народът. Ето защо може би би било по-правилно за нашите условия да се определят само няколко най-необходими артикули, които да се доставят под строгия режим на монополното разпределение и по такъв начин да се осигури 100% дажбата на всички. Това, което ще се определи да се дава, да се разпределя не ежесечно, а за един по-дълъг период от време и да се съхранява не от държавата, а от отделните домакинства.

Г-да народни представители! Бъдете уверени, че когато се даде дажбата за 6 месеца или година, домакинството ще знае да я запази от повреда или разваляне и да я пести. И понеже той е свикнал досега с тоя начин на запасяване, което е едно типично битово явление в България — психологически той ще се чувства доволен, защото ще знае, че в мазето или в избата си има количество запаси почти каквито е имал и в миналото. Значи, за някои продукти запасяването в отделните домакинства да замести досегашното запасяване в държавните и обществените хладилници и складове. А ясно е, че чрез една такава реформа ще се убие напълно и стремежът за запасяване, а с това и покачването на цените по черните борси.

Разпределението е една тежка задача, защото, както споменахме, тя е както материална, така и психологическа. Но тя е тясно свързана и с една друга проблема, именно как да се изземат от производителя необходимите количества. На първо място, безспорно, както казахме вече, трябва да засилим производството, за да увеличим количеството. При по-големи количества по-лесно и по-безболезнено ще се изземе, защото ще остане и на самия производител достатъчно. С това обаче проблемата за изземването не се разрешава. Тук е въпросът за цената, по която ще трябва да стане изземването. Изкуството на държавата е да може навреме да определи подходяща цена. Изпусне ли се моментът, свикне ли производителят да задържа, проблемата става от материална на психологическа и се усложнява, като може да се изроди в една опасна психоза. За една категория артикули държавата трябва да се грижи да ги осигури само за известни групи консуматори. Така, за работниците — едни артикули; за селяните — други; за занаятчиите, за чиновниците — необходимите им потребности, а другите артикули да останат под контрола.

Г-да народни представители! При една по-еластична разпределителна политика тези артикули ще останат по рафтовете, а не в мазите и ще се продават не между четири очи, което е много опасно за времената, а тъй, както би трябвало да бъде. При напращане стопанство, както вече е у нас, не трябва да се допуска абсолютно никаква следа от свободна, автоматично образуване на цените на вносни и износни стоки — това, което беше присъщо на либералистичното стопанство. На нас се налага да държим строго за тия принципи на начала, още повече като знаем, че три четвърти от нашия стокообмен е свързан с третия Райх, който отдавна е приспособил целия си стопански живот на базата на ръководено стопанство.

Най-важното при определяне цените у нас си остава справедливото съотношение, както казахме, между цените на земеделските и тия на промишлените произведения, т. е. така наречената ножица на цените. Да не подценяваме и земеделския труд, защото се стига до селското изобретение, така нареченият селско-уравнителен фонд за зърнените храни.

Г-да народни представители! Твърдо заковане на цените като база и като помощно средство на военновременното стопанство предполага не само справедлива и правилна калкулация, но и продължителна и систематична подготовка. Някои смятат, че при нашата българска стопанска структура по би прилягало не твърдо, а подвижно заковане на цените. Тук изкуството се състои в това да се знае кога да се заковат и кога да се отковат цените. И при двата случая трябва обаче да се съблюдава интересът на цялата народна общност.

Къде да се заковат цените? Това е вторият важен проблем. Ако са заковани на тавана, те ще бъдат много високо за някои ниски категории работници и чиновници; ако са заковани ниско на пода, те ще бъдат много ниски за някои по-заможни, по-високи категории търговци, индустриалци и др. Тук на практика ще се прояви способността...

Таско Стоилков: На някое дъбово дърво, та да не можеш да ги отковеш.

Д-р Петко Балкански: Признавам, задачата е много трудна. Лесно е, г-да народни представители, във всяко отношение да се критикуват делата на комисарството. Смятам, че се налага при нашите условия на практика не само да слушаме безотговорни съвети на професионалните браншови съюзи, но да направим тия съюзи държавни органи с права и отговорност пред държавата, пред обществото и пред населението. Така ние ще можем да използваме тяхната компетентност и техния опит както по въпроса за калкулацията, така и за разпределение, за цени, за производство и др.

Г-да народни представители! Аз смятам също, че апаратът на комисарството за страната е недостатъчен. Не можем да претоварваме и без това обременения институт на българския кмет, като му възлагаме и много от задачите по продоволствието. Трудни и изключителни са времената, в които днес живеем, и все по-трудни и по-тежки проблеми се изправят за разрешение пред нашия финансов министър. С голяма вещина и разбиране министър Божилков, както всички знаем и както всички виждаме, разрешава мъчните и комплицирани финансови въпроси, които тежкото време ни поставя за разрешение.

Таско Стоилков: За г-н министра — прав сте.

Д-р Петко Балкански: Обаче, г-да народни представители, не се касае само до умение, но и до възможности, които у нас са много ограничени. Днес хората с фиксирани заплати поддържат, че цените на продуктите тичат, а заплатите и надниците куцат след тях. Знаем, г-да народни представители, че при всяко повишение на цените се предизвиква един стремеж към увеличение на доходите и по-специално на заплатите и надниците, о цел да се компенсира поскъпването и да се запази стандартът на живота. Ние с новия щат на чиновниците натоварихме разходния бюджет на държавата с около два и половина милиарда лева, стремежи се да подпомогнем, доколкото ни позволяват нашите ограничени възможности, страдания и изнемощаващ апарат на държавната машина — чиновничеството. Значи, паричното обращение ще се увеличи без големи възможности за увеличение на нашите стоки и продукти. Това обаче, г-да, засега беше единственият възможен начин за разрешаване на този въпрос. За в бъдеще трябва с голяма загриженост и обстойно да обсъдим, не биха ли се намерили някои други начини и пътища, чрез които да облекчим положението на чиновници и работници, въобще съдбата на хората с фиксирани заплати. По тоя въпрос изнесоха известни разбирания нашите колеги г-н Никола Василев — който, струва ми се, че излезе даже и във в. „Зора“ — също и г-н Петър Савов.

Заковането на цените предполага ограничение на консумацията чрез купонната система. Така при намалената консумация на по-голям брой стоки и при запазване на предпоставените цени се освобождава голяма покупна сила, която се нахвърля върху и без това нестабилния стопански живот, опустошава всичко, предизвиква хаос и безредие върху пазарния сектор. Както ще видим по-късно, г-да народни представители, тая свободна покупна сила, тъй на разрушение, може да бъде обект или е обект на военновременната финансова политика и на новата данъчна система. Покачването на цените на свободния пазар е тясно свързано със спекулата, за която с подчертана загриженост се говори в тронното слово и в правителствената декларация от 12 април. Крайно време е да бъдат пресечени нейните пътища.

Основа на спекулата си остава стремежът към големи печалби. Ето защо, щом правилно разрешим въпроса за печалбата, ще можем, вярвам, отчасти да разрешим и въпроса за спекулата. Налагат се бързи процедури и строги наказателни санкции в борбата срещу нея. Г-да народни представители! Всички строги мерки срещу спекулата, които не могат практически да се проведат добре и да бъдат добре издържани, предизвикват силно покачване на цените, защото агентите на черната борса претендират да им се заплаща по-скъпо по-големият риск. Тук е психологическият отражение и обратният резултат. Ето защо трябва да се избягват строги наказателни санкции, добре замислени, обаче практически не докрай проведени, за да не дават обратни резултати. Преди да се пристъпи към строги мерки, дължни сме да поставим в правилен ход стопанските процеси и стопанските проблеми. Да погледнем злото право в очите. Да не оставяме оптимизма на думите и фразите да прикрива песимизма на положението. Не може да очакваме само от големите грижи, усилия и наредби на едно правителство и от законите на един Парламент. Всички признаваме големите дела и неуморната дейност както на правителството, начело с професор Филев, така също и на Народното събрание. Това обаче не е напълно достатъчно. Крайно време е да призовем енергично поддръжката на целия народ. Не само да се критикува, но и да се изпълняват със съзнание наредбите на държавата. Само с взаимни усилия ще можем да превъзмогнем днешната криза.

Тук изключвам оная малка и незначителна група от вечно недоволни. Тях, недоволните от своето безсилие, чрез строги мерки ще трябва да оставим безсилини в тяхното недоволство.

Това е ключът на продоволствието и разпределението.

Г-да народни представители! Мнозина си поставят въпроса: на какво се дължи поскъпването на живота днес? Г-н министърът на финансите Добри Божилков оная вечер при своето магистрално изложение също помена дали паричното обращение предизвиква покачването на цените или покачването на цените предизвиква парично обращение. Отговорът на този въпрос трябва да бъде ясен и категоричен, за да могат да се приложат ефикасно и съответните решителни мерки.

Г-да народни представители! Днес България е във война, макар и безкръвна. Ние постепенно нагаждаме нашия стопански живот към тоталното военновременното стопанство, където финансовите въпроси се преливат в трудни стопански и социални проблеми и задачи. Някога, както каза и г-н министърът на финансите, беше леко. Наполеон извика: „Пари, пари и пари, за да победя света.“ Сто години по-късно в същата тази държава маршал Петен го опроверга, като каза, че войната не се печели само с пари. Финансирането на войната някога беше леко. Според изчисленията на професор Прийм, Наполеоновите войни са гълтали 20% от го-

дишния национален доход, а Кримската война около 12%. Днес, г-да народни представители, нуждите не само на военното, но и на цивилното население се разрастнаха у нас много и затова задоволяването им изисква стоки и продукти над производствения капацитет на мирновременното стопанство. Изтеглянето на хиляди работни ръце от стопанския живот намалява силно производствените възможности и извън това се чувства липсата на редица материали както у нас, така и в неутралните държави. Военновременното стопанство възложи нови задачи за разрешаване от финансовата политика. Тия задачи надхвърлят чисто финансовите проблеми.

Днес пред нашата финансова политика се изправя следният комплекс от проблеми: 1) доставяне на парични средства; 2) засилване развой на военновременното стопанство и чрез диференциално облагане; 3) ограничители разходите за лукса и луксозната консумация, разточителство, пражосничество и понижени на личните и непроизводителните разходи; 4) унищожение на дразнещите и провокиращи новобогатини прояви; 5) пресичане пътя на инфлацията и инфлационните явления; 6) да се насочва националният ни доход към нуждите на нашите държавни и военновременни интереси. За всичко това се налага една тотална система от хармонични помежду си мерки и мероприятия. На новите финансови основи трябва да се изгради една нова данъчна система. Новата военновременна данъчна система у нас навлиза постепенно в много нови сектори и има за разрешаване много нови задачи. Тя трябва да носи напълно отпечатъка на нашия бит, характер, манталитет и народна психика. Данъчната система днес се характеризира със социалните и морални елементи, силно и ясно подчертани. Така в своята политика финансовият министър прокарва и засилва социалния елемент, който намира все по-голямо приложение в данъчната ни система. Това допринася за затвърдяване на социалния мир в страната. Ясно е, че структурните изменения на данъчната система целят да дадат по-голяма преднина на преките данъци, чрез което се постига по-голяма социална справедливост, тъй като данъчният товар се слага върху плещите на по-заможните слоеве от населението. Тоя стремеж отговаря на духа на новото време и заслужава да бъде засилен още повече. И действително, като се сравни съотношението между преки и косвени данъци през последните години, виждаме как косвените данъци у нас остават назад. В последната година, както каза в своето изложение г-н министърът на финансите, това съотношение е малко поотслабнало, то не е така чувствително. В динамични времена, като днешните, данъчната система трябва да действа бързо, с оглед: 1) навреме да се получават средствата; 2) да се отстрани зловредното влияние на свободната покупна сила, изразена в свободни парични средства.

Значи, първата цел на военновременната финансова политика е изграждането на новата военновременна данъчна система.

Подпомагане и засилване правилния развой на военновременното народно стопанство е втората задача на нашата финансова политика. Днес това е от първостепенно значение и много по-важно, отколкото събирането на парични средства, защото всички знаем, че наличността на стоки и продукти е по-важна от наличността на пари. Затова в много случаи държавата днес се отказва от някои приходи, като ги оставя в по-важни сектори на народното стопанство, където имат за задача да действуват като фискални витамини.

Г-да народни представители! Военновременното стопанство трябва да бъде обект изключително на диференциално облагане, което си поставя за цел големи и важни стопански задачи. При диференциалното облагане фискалният натиск се притъпява само в някои по-чувствителни точки.

Понижението на личните и непроизводителни разходи и разходите за лукса е третата голяма проблема, обект на финансовата политика у нас днес.

В сектора на личната консумация трябва да засилим финансовата политика по-ясно и по-определено с двойката задача: 1) с чисто стопанска цел, т. е. увеличители на общия национален хамбар за сметка на ограничената лична консумация, и 2) със социално-морална цел, чрез ограничение на лукса, пражосничеството и разточителството.

Г-да народни представители! И аз заедно с вас не мога да отмина без да отбележа зловредното влияние върху морала и психиката както на военното, така и на цивилното население, което някои провокаторски прояви на новобогателите предизвикват. Новите бързи забогатявания у нас стават в момент на най-раздразнено чувство на социална справедливост и когато всяко увеличение богатствата на отделните лица се посреща не само с възмущение, но и с враждебност. Та кой от вас ще оправдае трупането на богатства от страна на някои групи в момент, когато мъжкото население в по-голяма или в по-малка част е напуснало своето мирно време занятие и с оръжие в ръка, с гордост и с достойнство защитава границите на родината ни? В повечето случаи новите богатства се трупат чрез черните борси и неlegalно шествуват из тъмните пътища и пътеки на стопанския живот. Тяхното конспиративно явяване и съществуване е мъчно уловимо от обикновените данъчни апарати. Тях трябва да ги търсим в прикритията им — в пласментите, било то в недвижими имоти, разходи за луксозни стоки, луксозна консумация, разточителство, или скрити тезоризирани пари. Затова налага се не тежко, но жестоко облагане на тия парични средства на така наречените стопански вредители, които, вложени в луксозни разходи, дразнят обществото, деморализират го, а вложени в черните борси нанасят смъртоносни рани на стопанския ни живот и единството на българския народ. Тяхното зло-

вредно и пагубно влияние може да се отстрани чрез засилване действото на данъчната помпа. Но и тук, разумно погледнато, има една граница. Достигне ли се тая граница, г-да народни представители, трябва веднага да се сменят методите — помпата, вместо да-нъци, да продължава да изсмуква свободните парични средства от циркулацията чрез държавни заеми, начало на което вече ние миналата година поставихме и дадените резултати са доста насърчителни, като надхвърлиха нашите предвиждания и очаквания, както ни го потвърди министърът на финансите г-н Божилов оная вечер в своето магистрално изложение.

Г-да народни представители! Свободните парични средства, оставени на свободния пазар, дават първите зловредни признаци на инфлацията и инфлационните явления — спътник на военните времена. Тяхната покупна конспиративна сила се окачествява от някои като скитаща, странствуваща или даже бандитска. Тя създава, организира, храни и поддържа черните борси и техните агенти. Трябва да положим всички грижи и усилия да я обезвредим, като я насочим към държавните заеми.

Интересно е, че се явява у нас, макар в не голям размер, тезоризация — запасяване с банкноти. Разбира се, тезоризацията се дължи и на други причини у нас. Тезоризирани свободните пари, тяхната покупна сила не е опасна, но все-таки представлява един застрашителен юмрук, защото всеки момент могат да бъдат пуснати на свободния пазар.

В някои държави са взети строги мерки срещу това явление. Г-да народни представители! Някои препоръчват по-революционни и по-ефикасни мерки, а именно внезапно и краткотрайно сменяване на паричните знаци, с нови. Това е въпрос на обсъждане, по който може да се спори. Населението обаче трябва да бъде свикнато, вместо да тезоризира парите, да ги влага в държавни облигации и въобще да прави влогове.

Спестяванията са неразделна част от тоталното военновременно стопанство, казва д-р Функ. У нас напоследък увеличението на влоговете е доста насърчително. Разбира се, тук са играли роля: първо, увеличители реалния доход у някои спестители; второ, ограничители възможността за влагане на парични средства в покупки, както например чрез закона за ограничители покупки-продажби на недвижими имоти, и, трето, ограничители упражнението на известни занаяти поради липса на материали. Ние трябва да положим още грижи и усилия, за да засилим темпото на спестовността у нас било чрез свободни, принудителни или целови привилегирани спестявания.

Председателстващ Димитър Пешев: Завършете, г-н Балкански.

Д-р Петко Балкански: Съвършвам. — С право Барани, управител на унгарската народна банка, много находчиво поддържа, че обществото, което отрича спестяванията, хвърля собствения си живот в инфлация.

Сериозен интерес за нас представляват целовите, привилегирани спестявания. Това е едно от последните изобретения в Италия. Привилегията по отношение на обикновения спестител се състои в това, че на привилегирания в края на краищата се пада правото на собственост върху специално определени блага.

Практически ще се постъпва по следния начин: привилегираният спестител още в началото ще определи кой комплекс от блага ще бъде обект на новите спестявания. Конкретното проучване на въпроса показва, че градското население рефлектира на първо място върху жилище и на второ място върху обезвеждането му. Тоя силно развит нагон у нас, българите, като се има пред вид бързото разрастване на спестовно-строителните дружества, може и трябва добре да бъде използван от държавата.

Интересно е новото изобретение в това отношение в Германия. Там се създадох специални военни спестявания, така наречените Eisensparen, с цел да се изсмучат от народното стопанство всички парични средства, а също и разните видове спестени влогове, които са обикновено краткосрочни, за да ги превърнат в твърди, дълготрайни влогове, които могат да се изтеглят след свършването на войната. Чрез тия два вида нови спестявания ще се отстрани отчасти зловредната роля на свободната покупна сила. Разбира се, за това са необходими национална дисциплина и високо съзнание у народа. Най-сетне, ако ще се трупат лични богатства, то това да става чрез спестявания и влогове, като при тежкото облагане на доходите с данъци да можем да насочим парите към свободните от данъци облигации на държавните заеми.

Г-да народни представители! Ние разгледахме стопанските проблеми на нашето военновременно стопанство за настоящия момент. От голямо значение ще бъде да хвърлим макар и един бегъл поглед към големите стопански проблеми, които предстоят да бъдат разрешени в близко бъдеще от нашите кредитни институти. Трябва да констатираме на първо място, че ще ни бъдат необходими акумулирани капитални за инвестиции, които постоянно растат. Това е от голямо значение, особено за народи като нашия, страдащи от хроническа липса на капитални и които са принудени да си служат с чужди капитални.

Макар че държавните доходи се набират с данъци, аз мисля, че не трябва да се преминава оная граница, която ще ни лиши от натрупване на капиталови резерви, необходими за следвоенни инвестиции. Макар и отрано, ние трябва да работим, защото времето работи за оная, който сам работи.

Г-да народни представители! Свърхизлишък от налични парични средства и нарастваща липса на блага — така може да се характеризира днешното световно положение. Днес едно е сигурно — че войната почва с много блага и малко пари, а завършва при много пари и малко блага. За нас не е достатъчно само да превъзмогнем военновременното положение — ще подчертая — с всички изненади, но необходимо е да овладеем мира, когато той ще дойде. Това е нашата стопанска, социална и политическа задача на по-далечното бъдеще.

Г-да народни представители! Военновременното положение, както видяхме, създава много финансови мъчнотии, но успоредно с това и много финансови възможности. Нашата сериозна задача е да използваме това положение и да се стремим не само да уравнивесим бюджета, но и да създадем една здрава резерва за по-мъчни дни, защото в нестабилни времена като днешните са необходими, са нужни стабилни държавни бюджети, опрени на здрав резерв. Резервите биха могли да дойдат евентуално и от един еднократен данък върху имуществата.

Г-да народни представители! Казах, че трябва да създадем резерв. Защото, ако дойде едно усложнение — а никой не може да каже, че то е изключено, защото събитията няма да зависят само от нас — то предвидените приходи в бюджета няма да попълнят по определените размери и навреме. При това усложнение фискалният апарат ще бъде затруднен и спънат и затова, вместо да работи печатницата, ние имаме резервоар от готови средства, за да се предотврати и една евентуална инфлация.

Г-да народни представители! Въпросите и проблемите, които обсъдихме, трябва да се осъществят. Особено при разширените граници на Велика България, което постигнахме благодарение на мъдрата политика на Цар Борис III, разрешението на тия задачи трябва да се ускори. Така ще заздравим крепостта и опората на българската държава — здравия български дух и дух на храбрата родна армия, която днес по-добре от всякога е въоръжена, дисциплинирана и с високо съзнание за съдбоносните исторически времена, които преживява народ и държава. Храбрата българска армия е готова всеки миг да защитава родната земя и да пази границите на отечеството.

Г-да народни представители! Нарамени с раниците на съзнанието, да бъдем готови да отстояваме върховните исторически интереси на нашата държава, на велика България. (Ръкоплескания)

Председателстващ Димитър Пешев: Има думата народният представител г-н Александър Цанков.

Александър Цанков: (От трибуната) Г-да народни представители! Аз ще направя известно отклонение от въпросите на бюджета. Ако е вярно, че бюджетът на държавата отразява в цифри общата политика на управлението, смятам, че имам достатъчно основание да се спра повече на въпросите от общо политическо значение и на събитията, които живеят светът и които изживява и България. Толкова повече съм принуден да засегна тия въпроси, защото не ми се отдаде възможност да кажа думата си при общите дебати по отговора на тронното слово.

Днес бюджетът на която и да е държава, без разлика, в света е под влияние на войната. Както каза, струва ми се, сам министърът на финансите, бюджетите са военни, те носят повече военен характер, т. е. отпечатък на военните събития. Така е в целия свят, така, не ще съмнение, е и у нас и затова никому не прави впечатление, че половината от разходите на държавата отиват по въоръжението, по издръжката на армията, за да се посрещнат рисковете на една война или на войната, която може да сполети и останалите още невоюващи държави.

Ония от вас, които познават нашия парламентарен живот в миналото, ще си спомнят сигурно парламентарните традиции тук, когато се разискваше държавният бюджет, споровете и полемиките, които се водеха: реален ли е бюджетът, фиктивен ли е той, кое перо е реално, кое е надут, върху коя част от данъците, върху преките данъци или върху косвените данъци, се слага издръжката на държавата и пр. и пр. Ако бихме се върнали върху същия метод на разискване, сигурно това ще звучи малко като една вече отживяла схоластика. Тези въпроси днес нямат никакво значение. Всичките усилия на финансовата политика са насочени да посрещнат събитията, да се приготви държавата, както казах, да поеме рисковете на една война, която всеки момент може да я сполети.

Ето защо за мен няма това значение големият бюджет. По необходимост държавните нужди растат, животът иска своето и ние сме длъжни в случая, за да запазим съществуването на страната, да дадем всички необходими кредити. За мен няма значение и това каква част от националния доход е обложен или какво изземва държавата за своите нужди. Ако трябва, за издръжката на държавата и за посрещането на една евентуална война никое правителство няма да се поколебае да посегне дори върху част от националното богатство. Спокойствието, редът, успехите на войната, сигурността на държавата трябва да бъдат изкупени с всички жертви. Какво ни важи и какво би ни струвало, ако ние оставим незасегнати богатствата, а се изправим при едно положение, което би застрашало държавата пряко с робство или зависимост?

За мене няма голямо значение и въпросът за инфлацията, който толкова много вълнува тук Парламента и обществеността. Има ли, няма ли инфлация? Аз смятам, че инфлация има. Но инфлацията не е първично явление. Обезценяването на националната валута е последиствие, а не причина, то е само указание за дезорганизирането и разстройството на стопанския живот. Във всички страни, и особено

във воюващите, пък и в невоюващите, икономическият живот не е в онова състояние, в което той бе преди войната. Малко или много, според организационните способности на управлението, животът икономически е аномален, е разстроен.

Ако бих разполагал с повече време, аз бих ви посочил много данни, за да ви кажа какво е увеличението на банковното обращение например в европейските държави. Няма нито една страна, гдето то да не е увеличено два-три пъти, а има страни, където то е увеличено и 10 пъти.

За мене е важно друго. Без да отричам усилията на министъра на финансите, които той прави, за да изнамери средства за издръжката на държавата, за мен е важно има ли единство в политиката на управлението. Там е въпросът, че въпреки всички усилия, единство и в икономическата и в общата политика на управлението липсва. И това е отразено в бюджета, това е отразено най-вече в това, което виждаме да става пред нас.

Г-да народни представители! Ние живеем — банално е да го казвам, но не мога да го отбягна — страшни, тревожни и съдбоносни дни. Ако знаем как ще замръкнем, може би не знаем как ще осъсим. От 1 март 1940 г. България определи пътя на своята политика с присъединението си към тристранния пакт, с присъединението си към държавите от Оста. Нашият път е избран, нашата съдба е определена. Ние поемаме всичките рискове на войната, която водят държавите от Оста, с които сме и в съюзнически отношения. Тая политика аз я одобрих. Одобрявам я, защото не един път съм говорил пред вас, наблюдавайки живота на страната ни след мирните договори, че нашето отечество беше в невъзможни условия на съществуване. Ние бяхме се разделили на два големи лагера — едните гравитираха към Белград, другите гравитираха към Москва. Разбира се, трябва да бъде справедлив: много правителства през това време вървяха направо — нито наляво, нито надясно, нито към Белград, нито към Москва, а заставаха твърдо на националните позиции в София. Тая политика даде и своите резултати.

От момента на обявяването на войната, макар че по думите, които изрече навремето сам Адолф Хитлер, Германия в тая война имаше да разрешава само една задача — Данинг — и че тя не желае разширението на военните действия, съдбата и събитията наложиха друго. Още в 1940 г. войната се разшири, тя взе световен характер. Руската намеса даде тоя характер на тая невидяна, незапомнена в историята на човечеството война.

Ние се възползувахме да постигнем нашия идеал, да постигнем целта на много войни и да изкупим жертвите, които България е дала през времето на своето историческо съществуване за обединението на българските земи и на българския народ. Ние сме — каза го един път министър-председателят, казахме го и ние — почти обединени. Да, изразът „почти“ е точен. Но аз няма да влизам, нито му е времето сега, в разбор на понятието „почти обединени“.

Моята мисъл е другаде, че наши съседи и дори такива, които минават за наши приятели, смятат, че България даром получи това, което тя има днес, че, както се изрази неотдавна печатът на една нам съседна страна, без да капне кръв от носа на един български воиник, България получила земи, които тя нито е сънувала, нито пък е заслужавала, и че с това се нарушавало балканското равновесие.

България откупи своето обединение с две кръвопролитни войни, с упорити десетилетни, ако не и столетни борби тук на Балканите за създаването на една единна българска държава в нейните естествени граници, с всички ней по право принадлежащи жизнени пространства. Ние не сме получили нищо даром. Ние сме извоювали всяка педя земя с обилна българска кръв.

Таско Стоилков: С купища от кости!

Александър Цанков: Няма кът на Балканския полуостров, който да не е осяян с костите на български синове. Не даром България е получила своите земи!

Защо не участвувате поне символично, както участвуват други държави в тая война, за да се свържете и да покажете, да манифестирате, да дадете доказателства, че вие сте действително готови на жертви и че понасяте жертви? — казват други. Има ли сериозен човек тук, па и в чужбина от меродавните среди, който би помислил, че е наложително едно символично участие на България в голямата война, по който и да било фронт? Нашата войска изпълнява своите задачи, тя поддържа реда тук, тя брани спокойствието и реда в тая част на Югоизточна Европа и — ще се позова на царските думи в тронното слово — тя е готова да изпълни своя дълг, щом интересите на България налагат това и изискват да отстоява своите права и съдба.

Нам се отправя и друг упрек, или по-скоро пуска се друга интрига: Да, вие създадохте една голяма България, една славянска България, а знаете ли каква опасност представлява за света панславизмът! Искате примери? Ето Русия, която с такава упоритост води войната срещу Германия. И от какви мотиви — от любовоудничество ли, от що ли, не зная — намират се у нас интелегентни хора, които смятат, че е добродетел и че е достоинство да се отречем от славянската си природа. Аз не смятам и не се чувствам унижен, горд съм, че съм славянин. (Ръкоплескания от един народен представител)

Ако има някой, който да е най-много страдал от панславизма, това сме ние българите. Ние, българите, страдаме и сме най-застрашени от панславистичната опасност. Припомнете си войната от 1913 г. България не беше достатъчно сигурна по отношение на Ру-

сия, на нашата освободителка. Ами България — да се върнем малко назад — в миналото не поведе ли българският народ още на другия ден след освобождението си борба срещу домогванията на ония, които искаха да направят от нея, както се казваше тогава, Заддунайска губерния? Панславизмът, на който тук, на Ориента, на Истока, най-ярки привържатели бяха сърбите, е против нас. И върху Русия, със създаването на голяма Югославия, бяха депозирани всички надежди за едно славянско, панславистическо домогване тук на Балканския полуостров. Затова на Сърбия се дадох Македония и всички онези земи, които тя владее до голямата война.

Ние останахме малка държава и с чувството на несигурност, че едва ли ще можем да оцелеем, заобиколен от всички наши съседи. Тук, казах ви, се намираха емигранти, които смятаха, че България трябва да съставлява неразделна част от интегрална Югославия. Между ония, които се бореа, които бяха против тая идея и които бяха ненавиджани в Белград, бях и аз, моята скромна милост.

Христо Статев: Това е вярно.

Александър Цанков: И даде най-сетне Бог, Югославия да получи онова, което тя заслужава. Нямам причина и не съм злобен човек да злорадствувам на съдбата ѝ. Но елементарна истина е, че всеки заслужава своята собствена съдба.

И да, народни представители! Аз правя тези отклонения, за да припомня и подчертая резултатите от политиката, която следвахме, и да отвлечем — защото не чух отникъде, не чух даже от правителството — тия доверия и тия опити да се запозная България пред съюзниците ѝ и в средата на ония, към които тя се е причислила.

Г-да народни представители! Войната, както казах, е световна, тя е една същинска социална революция, защото се сражават по бойните полета не само две държави, два колоса, а две идеологии, две идеи — болшеvizмът и националсоциализмът. Кой от тях ще победи? Днес има воюващи и невоюващи държави, но няма да има в света неутрални държави относно бъдещето устройство на света и на Европа. Ще победи ли комунизмът, или ще победи националсоциализмът — това е въпросът. Едната или другата система? Среден път сега няма. В бъдеще, когато войските се приберат и ще се турят новите в нощниците, може би ще има едно взаимно влияние или, както казвам аз, едно взаимно оплодяване в доизграждането на новия обществен строй. Но сега всякой трябва да се определи и се определя, и ние, мисля, сме определени с факта, че се присъединяваме към тези, които носят националсоциалистическия или, както казвам аз общо, социалистическия идеал.

Добре, но оспорва се въпросът кой ще победи: националсоциализмът или комунизмът? Германия или Русия? Англосаксонската теза е малко по-друга. Англосаксонците не се интересуват от победата на националсоциализма или от победата на комунизма. Те искат изтощаването на Германия и на Русия, на тези два колоса, за да просъществува системата на капитализма. Там те се лъжат. Капитализмът като система е отживял. Исторически той е завършен. Капитализмът слиза от сцената и нищо не е в състояние да спре този процес на ликвидация. Капитализмът ще бъде ликвидиран. И Англия, и Америка ще бъдат принудени да се определят към комунизма или към социализма — тяхна работа е коя система ще усвоят. Аз не бих си позволил, макар и пред вас тук, да разсъждавам по този въпрос, но подчертавам, че капитализмът ще слезе от сцената, че ние ще доживеем дни на един нов обществен строй, който ще бъде социалистически. Според мен комунизмът няма да успее и няма да успее не поради това, че Русия може да загуби войната, не, но поради това, че комунистическата система не отговаря нито на оруктурата, нито на менталитета на европейца. Тя е чужда на европейца; тя на нас, които сме много под руско влияние, е достъпна, ние я разбираме, но ако вземем на практика да я прилагаме, тогава ще се видят всичките нейни недостатъци и всичките беди, които тази система може да нанесе на един демократически народ, на народ селски, с здраво чувство на собственост. Комунистическата система не може да успее.

Англосаксонската пропаганда, за да повлияе, черпейки пример от близката история, внушава максимата, че Германия ще спечели войната, но няма да спечели победата, така както се случи това във войната през 1914-1918 г.; че Русия ще загуби войната, ще загуби и победата и че Англия ще загуби войната, но ще спечели победата. Да, в миналото беше така, но историята никога не се повтаря. И не само това. Войната днес се води при съвсем други условия. Кой ще победи? Ще победи социализмът, ще победят онези, които носят новото, които носят европейския дух, които носят заложибите на един прогрес, които дадох доказателства за своята жизнеспособност, за своите особени организаторски способности, за своята голяма култура и технически напредък. И аз съм убеден в това. И ако не бях убеден, никога нямаше да бъда такъв ярък и жарък защитник на каузата на оная политика, която ние усвоихме. („Браво!“ и ръкописания) Не съм военен, за да направя разбор на тактиката и стратегията, която са усвоили двете страни във водената война. Не бих си позволил да правя този разбор. Но аз искам и тук да дам някои отговори на онези неверници, които все още се съмняват в успехите на Оста, които все още се колебаят, които се поддават на зловредната чужда пропаганда и на психозата, която даже от няколко време насам живее в страната. Във войната има големи и малки успехи и големи и малки неуспехи. В края на краищата се прави баланс и се виждат резултатите. Аз не съм от тези, които да не се загрижват когато видят, че тук-там фронтът се огъва, но аз никога не губя вяра,

че крайната победа ще бъде решена така, както иска историята, така, както иска нуждите на живота, така, както трябва да бъде, за да се създаде действително един нов обществен строй и да се реорганизира Европа и светът. Но спекули се правят много: Германия няма да издържи, тя е пред изтощение; нейните кадри вече се изчерпват; целият свят е враждебен срещу Германия; Германия страда от липса на материали; в Германия прехраната е страшна; ето другата група, вижте я, англосаксонската, разполага с неизчерпаеми богатства; Англия и Америка още не са влезли във войната; Русия, грамадна и по територия, и по народонаселение, няма да бъде изчерпана, няма да се изтощи; ще се изтощат държавите от Оста. Следователно те ще рухнат, разбира се, с тях ще рухнат и всички онези, които свързаха съдбата си с тях, в това число, не ще съмнение, сме и ние. Това, което се смята за Германия, обаче се отрича за другите държави. Германия се изтощава, а Русия, види се, запазва още действителни си сили; англосаксонците запазват също действителните си сили, защото досега са изгубили 24 или 25 милиона тона; Германия ли няма да има сурови материали, защото владее в този момент 2.5 милиона квадратни километра земя, между които Украйна и Кавказ, преобити във всяко отношение? Германия ли, която е доказала своите организаторски и организационни способности?

Но да вземем другата алтернатива, да приемем, че Германия и Оста загубят победата. Дава ли си светът сметка какъв мрак, каква анархия, какъв хаос ще залее Европа, най-малкото Европа, ако не и света? Може ли да помисли някой, че един 80-милионен народ, израснал в борби и в труд, борещ се за право, за правото на съществуване, за човешки прогрес, ще бъде разгромен? И ако приемем даже тая теза, че гръбнакът на европейската система е смазан, е пречупен, ще остане ли Европа цялостна? Не. Нито англосаксонците ще останат целостни. Светът или ще се залее с болшеvizма и ще бъде под влиянието на третия интернационал, или ще преживее страшна катастрофа, изходът на която никой не може да предвиди.

Г-да народни представители! Аз засягам тези въпроси, не за да ви окуражавам, нито пък себе си да успокоявам. Аз не осъждам никого, който има противни политически разбирания на моите; не осъждам никого, който би помислил или който мисли, че войната ще бъде загубена от нашите съюзници. Това е свхащане. Но, ако това стане, неуже ли един българин, който и да е той, към която среда да се числи, не може да разбере какви са последиците от всичко това? Аз предугаждам възражението, което ще ми се направи: кой носи отговорностите; нали казахме, както се казваше и в първата война, че войната ще бъде проиграна? Г-да. Въпросът за отговорностите остава на историята. Ако, не дай Боже, ни сполети такова нещастие, колкото и каквито отговорности да се дирят, каква стойност биха имали те? Ето защо аз обръщам другата страна: всички, които и да сте вие, с каквито и идеологични разбирания да сте, дайте да се обединим и да създадем народния, вътрешния фронт, за който зататна и министърът на финансите — народния фронт, фронта на България, фронта на защитата на нейните интереси, на нейната свобода, на нейното национално обединение. Но, за нещастие, ние сме разделени. Няма спойка между нас, няма и кой да ни обедини. И правителството не може да ни обедини. Не зная дали то и вас обединява. Не. И затова пропагандата, която има своите очи и своите пипала, която знае състоянието на духовете и нашето раздвоение, не спи и върши своите опустошителни поражения върху душата на целия български народ.

Пледира се каузата на някакъв си отечествен фронт. Аз имам тук „Работническо дело“, от септември 1942 г. Получих го — направена ми е тази чест да получа „Работническо дело“ — по пощата, вероятно от експедицията на самата редакция. И ето какво има в него: (Чете) „Декларация на Българската работническа партия. Българската работническа партия посреща с радост инициативата на група общественици за изграждането на отечествения фронт. Напълно одобрява неговата програма и заявява, че ще хвърли всички свои сили за бързото изграждане и изпълняване докрай на програмата му.“ По-нататък: „Работническата партия вярва, че инициативата на група общественици и нейните усилия за изграждането на отечествения фронт ще намери съчувствие и подкрепа сред всички патристични среди от българския народ. Тя отправя горещ апел от своя страна към ръководителите на Земеделския съюз, социалдемократическата партия, демократическата, либералната, радикалната и други партии, към представителите на военните и стопански организации, групи и течения.“ В точка пета тук на програмата на народния фронт се казва: „Да осигури в съгласие с атлантическата декларация националните интереси чрез тясна дружба и съюз със Съветския съюз, Англия и Америка и чрез споразумение със съседните народи!“ Атлантическата декларация, която бе изработена при срещата между г-н Чърчил и г-н Рузвелт, вие я знаете. Тя имаше за цел срещу идеалите на националсоциализма и срещу устройството и организацията на Европа да представи свой план, своя карта на групиране на европейските държави. В американското списание „Колриер“, проф. д-р Джеймс Рейнер от Колумбийския университет, един от важните сътрудници и експерти по геополитическите въпроси във Вашингтон и един от личните, от големите съветници на председателя на републиката, начерта една карта в духа на Атлантическата декларация. Аз ще ви кажа само това, което засяга нас. Целият наш черноморски бряг, с Проливите, се дава на Русия, а всички балкански държави — България, Румъния, Югославия и Гърция — се обединяват в един балкански съюз, под егидата на Гърция. Само така, казва г-н професорът, ще може да се въздвори ред и мир не само в Източна Европа, но и в Европа въобще. Ето тая карта в духа на атлантическата декларация. За честта на българските общественици, аз не вярвам нито един да се е наредил в редиците на този отеч-

ствен фронт. Но предугаждам веднага какво възражение може да ми се направи: вие, г-н Цанков, сочите атлантическата карта — да я нарече така — а какво ще кажете за картите, които се публикуваха на 18 октомври 1942 г. в брой 38 на „Дас Райх“ и в италианското списание „Релационе интернационале“, орган на министерството на външните работи; какво ще кажете вие за тези карти? Г-да! Между едната и другата карта има много и съществена разлика. Затова и ние казваме, че България е постигнала почти своето обединение, че нашето възжелание е, то да бъде пълно. И аз живея с вярата, че когато войната се свърши, ние ще постигнем нашето пълно обединение. Няма защо обаче сега в тези тежки дни да главоболим и обременяваме с нашите въпроси тези, за които тия въпроси са сравнително не от особено значение. Но аз съм убеден, че ние ще бъдем чути и че България ще получи своето — това, което ѝ принадлежи. То няма да ни се даде даром, то е заслужено, ние го заслужаваме. И ако трябва да го отвоюваме, ще го отвоюваме пак. („Браво!“ Ръкоплескания)

Г-да народни представители. Аз не се безпокоя и не се тревожа от тия проповеди, но аз използвам, вземам повод от умуденията на хората от единния фронт, за да изнеса пред вас и да се обясним помежду си, да оеднаким, ако щете, разбиранията си по тия въпроси, които — няма що да го крием — тревожат обществото. Наша длъжност е да успокояваме. Когато имаме едно разбиране и когато сме ясни в това, което искаме, ще бъдем и разбрани: ние, Народното събрание, тия, които упъдвяват, ще бъдат разбрани. Ползувам се, както казах, само вземам повод, за да се изясня и да ви припомня тия карти, които, ако си спомните, навремето си внесоха доста смут, и възмущението още не е престанало.

Какви хора сме ние българите? Може би това да е присъщо на всеки народ, но всеки знае себе си. Ние сме хора, които се поддаваме много на чувствата си; амплитудата на чувствата ни върви от крайност в крайност: повишен дух до дерайлиране и веднага падане, униние, ...

Никола Василев: Песимизъм до отчаяние.

Александър Цанков: ... песимизъм, отчаяние; започваме да шушукаме, да дирим виновни и да чертаем нови изходи, да дирим нови пътища на политиката си, самозалъгвайки се, че ще заслужим някаква милост! Няма да заслужим милост, ако войната бъде загубена от ония, с които ние сме в съюз. Защото при решаването на тия въпроси тук на Изток ще имат думата, както в миналата война, ония, които бяха съюзници на техните противници. И те бяха техни съюзници затова именно, за да огрabort България. ...

Таско Стоилков: Това е право.

Александър Цанков: ... да вземат нашите земи. Затова пък ние сме съюзници на онези, които могат да ни дадат това, което е наше; които ще ни помогнат да си го вземем, толкова повече, че ние — до досада може би повтарям — не искаме нищо чуждо, нито педя чужда земя, нито един чужденец. Искаме Македония, Тракия, Добруджа, там, гдето има само българи и земи, които са били във вековете, трябва и ще бъдат само български.

Г-да народни представители! Ние по външната политика не се различаваме много, но аз съм принуден да се спра с няколко думи. В няколко минути и по нашата вътрешна политика, по въпросите на управлението и по въпросите на продължаването — най-важните въпроси. Аз виждам по вашите лица, че има малка реакция, но аз съм опозиция, моя длъжност е да ви посоча грешките и да ви критикувам. Но вярвайте, че това не го правя с зла воля, правя го с едно добро намерение. Защото вашата съдба е и моя съдба. Ако вие утре отидете, гдето, не дай Боже, да не отиваме никога, ...

Един народен представител: Няма да ходим.

Александър Цанков: ... няма да ходим, и аз съм там. — И затова недейте мисли, че с удоволствие и — как да кажа — с злост или с злорадство аз ще критикувам вътрешното управление, вътрешната политика на правителството.

Стопанското положение, вътрешното положение на страната ще отрецете ли, г-да народни представители, че е съвършено разложено? Може да преувеличавам, като казвам, че е разложено съвършено, но да кажа, че е в процес на разложение. Ами аз ще ви дам доказателства от вашите собствени среди. Ето защо аз не мога да не кажа няколко думи например върху речта на министър-председателя от 15 септември т. г. — речта във Военния клуб, на онова тържествено събрание, както се писа във весниците. Аз не съм бил и не можех да бъда и нямаше да бъда на онова тържествено събрание, свикано от правителството, на което присъстваха държавни служители — от представителите на армията до представителите на черквата.

Каква е била целта на това събрание според думите на министър-председателя? Да се политизира чиновничеството. Това събрание е политическо, не служебно, не административно. Аз искам да разбера същинския смисъл на това събрание и тук няма да се различа от схващанията на г-н министър-председателя. Аз мисля, че в това събрание министър-председателят е искал да каже на държавните служители: Г-да! Вие трябва да бъдете служители на една политика, на един идеал, на едни разбирания за устройство и реформиране на държавата. Не може да бъде чиновник онзи, който е против държавата; не може да бъде чиновник и онзи, който има противни идеи и идеологични разбирания на тия, които се провеждат в управлението с цел да се създаде една нова, реорганизирана, нека да го кажа, социалистическа България, защото вървим в този път.

Ангел Сивинов: Няма съмнение.

Александър Цанков: Това мисля, че е смисълът на това събрание: не може никой да служи на държавата, който е против нея. И в закона за народното просвещение аз дроках един член, чл. 70, по който безапелационно и без всякакви анкети уволнявах всички учители в онова време, които бяха против държавата. Някой от тях бяха мирни граждани. И сега чиновничеството в голямата си част е мирно, то се придържа строго с наредбите и формите на закона. Напротив, цялата българска бюрокрация се крие зад формалностите, зад сухите формули на закона и се оправдава с това: какво искате вие от мене! Че аз си изпълнявам длъжността! Ето ви законните наредби! Прави ли някой нарушения? Не! Но това не е достатъчно. България и светът живее ново време, всички сили се въпрягат, за да реорганизира, за да обезпечат съществуването ѝ: никой държавен чиновник не може да бъде на служба, ако е против тия разбирания. Това е моето схващане.

Обаждат се: Така е.

Александър Цанков: Но питам се — и бих желал да видя дали пак ще клатите одобрително глава — питам се: добре, г-да, но в името на какво вие зовете този български чиновник? Какво му дадохте, къде бяхте 8 години, вишето управление, за да го политизирате, за да внедрите в неговото убеждение тия идеи на разбирания? Каква нужда почувствахте вие след 8 години да го призовете и да го заплашите — защото това е и смисълът — ако някой е против тия разбирания, той ще бъде принуден да напусне държавната служба? Вие сигурно почувствахте, че и държавното чиновничество не е с властта и с управлението. Да, да, то не е от властта. Аз имам връзки с държавното чиновничество и не с тия, които се числят в другия лагер — фронта на рушенето, а тия, които са за сегашния обществен строй.

Както на народа, както на интелигенцията, така и на държавните служители не се дава нищо. Увеличихте заплатите, направихте едно подобрение, което струва на държавния бюджет близо 2 милиарда лева. Но виждате ли, че чиновничеството не е доволно? Ще отрече ли някой, че то все пак не е доволно? Мислите само за това ли, че заплатите все пак остават малки в сравнение със скъпотията на живота? Да, и това има значение, но по-голямо значение има и въпросът, че на чиновничеството не му се дава никаква идейност, не му се сочи как тая държава ще бъде реорганизирана, какво ще представлява утре България. Тая България, на която той служи и на която би искал действително да помогне. Това вие не сте дали. А напротив, няма да отречете, никой от вас няма да отрече, че в държавните учреждения се намират елементи, на които действителното място не е там. Цели министерства — мога да ги изброя! Трябва да кажа, например, за Министерството на земеделието — не от времето на г-н Петрова, но още по-рано. И в просветата, г-н министре! Че и къде ли не! И в железниците, и навсякъде има тия елементи, за които вероятно се отнася речта на министър-председателя. Те са рушители. Ония, другите, са пасивни, те не съдействуват, те, така да се рече, стоят повече със скръстени ръце, а другите се ползват от местата, които заемат. И понеже за тях всичко е оправдано, за тях важи правилото на Игнатий Лойла: целта оправдава средствата — щом държавата може да се разложи и разстрои, за да в зтържествува един ден болшевишкият идеал, болшевишката система, всички средства са простими, всички средства не подлежат на никакъв подбор.

Хвърляйки поглед и върху самото Народно събрание, аз мога да посоча и много господа народни представители от вашата среда, на които е по-приятно да слушат радио Москва и радио Лондон; отколкото радио София.

Иван Минков: А, няма такива!

Александър Цанков: Е, няма такива, но го казвате със смях! Аз ви разбирам, няма спойка! Това е вътрешното управление, това е за нещастие, състоянието на нещата.

Иван Батембергски: Ако визирате опозицията, прави сте, г-н професоре!

Александър Цанков: Не, не визирам опозицията, а визирам болшинството.

Иван Батембергски: Там грешите. (Оживление)

Александър Цанков: Не греша, и вие знаете, че не греша!

Г-да народни представители! В името на какво се зове българският народ — българското чиновничество? В името на безпартийната власт — казвате; в името на национално мощна България и на социално справедлива България. Каква е тая безпартийна власт? Няма власт безпартийна. Но да се разберем върху понятието партийност и партизанство.

Вярно е, че партиите са създадени под режима на конституционно-парламентарната монархия, те са рожба на капиталистическия обществен строй, но те загинаха. Оставете ги тия мъртвци, оставете техните кости да почиват в мир — те никога няма да възкръснат!

Стамо Колчев: (Казва нещо).

Александър Цанков: Да, г-н Колчев, но тая политика, която се води, ги възкресява пак. Там е всичката работа. Но те няма да възкръснат! И аз съм казал, че ако има даже малко свобода, те ще преживеят големия трагизъм да видят, че редиците им са съвършено оредели. (Ръкоплетесания)

Иван Батембергски: Браво!

Александър Цанков: Нито фашизмът, нито националсоциализмът, нито болшевиизмът са безпартийни управления. Те са партийни, но партии, обгръщащи целия народ; партии, които са се трансформирали в процеса на живота и на борбата си в големи обществени движения. Те организират, те призовават народа в сътрудничество на управлението и в изграждането на обществен строй. Това трябва да бъде целта на едно управление.

Вие се мъчите, вие искате нещо да създадете, вие държите една обществена опора — държите я в чиновничеството, държите я в един букет от разни организации, професионални организации, Съюза на бойците, бранниците и пр. и пр. Несигурни, несигурни! И тях трябва да сполучи с известни идейни разбирания, с една идеология и да ги увеличите, за да ги привържете. Но в продължение на 8 години, откакто имаме тая система на управление, това не е направено и ми се струва, че и в бъдеще не може да се направи, ако управлението върви по същия път и има същия характер.

Национално мощна и социално справедлива държава! Г-да! Няма държава интернационална. Държавата не може да не бъде справедлива. Но какво съдържание влагаме ние и ще вложим вие в понятието справедливост — там е въпросът! Засега те остават само кухи формули, формули без съдържание и затова въпреки всички събрания, които правите, въпреки посрещанията, които ви се устройват, вие виждате, че народът или е присторено въодушевен, или е съвършено апатичен. В повечето случаи той е апатичен. Той иде да ви слуша от любовителство и все пак нещо да разбере. Но народът не съчувствува на тия методи на управлението.

Г-н министър-председателят няколко пъти ми повтаря, че ние сме при една самобитна система, която отговаря на нашия дух и даже се почувствува и поласкан, че Япония била взаимодействала нашия пример. Нашият дух не е този. Нашият дух от епохата на възбуждането и всичките борби е духът на сътрудничеството, на общо съдействие, на общо единение. А що се касае до примера на Япония, там неговите разбирания са съвсем неточни. Япония се управлява от „Черния дракон“, военната организация, и за да се темперира — изразът не е мой — това управление, тия домогвания на „Черния дракон“, там се създаде и специална организация, наречена на японски „Югзам“ — не зная дали я произнасям правилно, която си поставя за цел да привлече, да увлече, да събере народа в помощ и в сътрудничество на властта. Това е японската система.

Г-да народни представители! Вие ще се съгласите с мене, че управлението не носи един идеал, не дава един идеал. Не са достатъчни само добрите намерения. Аз никога не съм си позволил да клемя или да обиждам някого от господата. (Сочи министрите) Казвал съм им горчиви думи, ще им кажа може би и сега такива, като преминавам към друг един въпрос, към въпроса за продоволствието, пак въпрос от управлението.

Не е достатъчно това, което се прави, няма резултати. Не го ли чувствувате, не го ли виждате, че нито сме обединени, нито сме пропити от един дух, от един идейни разбирания; че винаги, както казах, или сме в голямо възхищение, пориви, или сме в униние, отпадане и губим даже присъствието на духа, ставаме лесна плячка на чужда пропаганда, на всички чужди домогвания?

Г-да народни представители! Как стои въпросът с продоволствието? Аз съжалявам, че не е тук главният деятел. (Смях) Главният деятел го наричам, за да ме чуе. (Оживление)

Г-да народни представители! Кой от вас добросъвестно, така както аз имам смелостта да ви гледам всички в очите, ще може да каже: аз живея според наредбите на властта и се храня и живея само по дажбите? Има ли някой? Мълчание царя. (Оживление) Няма протести. Това е положението. Изпуснато е — и не от днес, от вчера. И новата смяна, заместването на г-н Загоров, който все пак не беше без една концепция, не даде резултат. Тя беше погрешна. Аз съм критикувал и нея, но той имаше едни разбирания. Ние днес не сме по-добре след промяната, след смяната на Загорова от Министерството на търговията. Аз не виня само Загорова или само г-н Захариева — всички! Те са солидарно отговорни. Те всички в този въпрос сътрудници и всички носят обща грижа за прехраната, за продоволствието на народа и армията. Бих преувеличил, ако кажа, че тя е мизерна, но тя се влошава от ден на ден. Можете ли вие да успокоявате с това, че другаде било по-лошо от нас? Кой би се успокоил с това? Аз не съм спокоен, като знам, че не е липсата причина за тези безредия толкова, колкото липсата на организация.

Е, ние се оправдаваме с това: не сме германци, това сме ние българите, това сме ние славяните — нямаме организационни способности. С това не съм съгласен. Ние създадохме училища, ние създадохме правосъдие, ние създадохме армия, ние издигнахме нашето земеделие. То може да не е на оная висота, на която желаем да бъде, но то не е там, където беше преди години, преди 5, преди 10 години. Че толкова ли сме бездарни действително, та да не можем да внесем ред в продоволствието, в издръжката на армията и населението? Аз за населението да ви кажа не се и толкова тревожа, но ме е страх, че тая организация, която имаме, да не се отрази един ден и върху издръжката на армията. Аз одобрявам

трупането на запаси за армията. Проповядвал съм и пак проповядвам: ще търпим лишения, но ние няма да гладуваме. Няма да преяждаме, пък, ако трябва, и ще гладуваме най-после, но няма да умрем от глад.

Един от народните представители: Право!

Александър Цанков: Но анархията е пълна.

Г-да народни представители! Аз бия тревога за децата. Аз все мисля, че главноинтенданство и Военното министерство ще вземат всички грижи, за да обезпечат войската с всичко, което трябва, но аз бия тревога за децата. Кой от вас има малки деца? Вие имате ли за малките деца мляко?

Таско Стоилков: Я имам внуци. (Смях)

Александър Цанков: Говоря за София, за провинцията, не знам. Имате ли мляко за децата? Виждате ли дългите опашки и колко се връщат без това, което е необходимо за децата? Днес ще се внесе законопроект за покровителство на многодетните семейства. Тази инициатива е добра. Нека се подпомогнат тези, които имат много деца. Те заслужават това. Но този законопроект, така нескоропосан, възбуди само смях и усмивка управлението с тези несъобразности, с облагане на ергените, на вдовиците, на вдовците, на не знам какво си и пр. и пр. Преди вие да искате да насърчите нарастването на населението, вие сте длъжни да вземете мерки в борбата срещу детската смъртност. Вие сте длъжни да вземете всички мерки за децата, за бременните жени.

Г-да! Мнозина от вас са били може би свидетели на сърце-раздирателни сцени по разни канцеларии, когато бременни жени, които отиват не да молят, а чут ли не да просят да им се даде онова, което е нужно за новороденото. Г-да! Там ги посрещат с подигравки, с обиди или пък с дигане на рамене: няма, няма! Дадат ви купони, дадат ви разрешително и ви казват: идете сега да държите където намерите. Къде ще намерите? — Липса на всякаква организация!

Нито един въпрос с прехраната не се нареди. Аз си спомням, че през есента правителството нареди закупуването на картофи и се писа, че са поръчани машини, и били на път тези машини за примесването на хляба с картофено пюре. Не знам дали са пристигнали машините, вие сте от болшинството, може да знаете, ето вече сред зима сме. Ами хлябът уреди ли се? Ами гарантира ли се един елементарен минимум на българския гражданин от някои само предмети — от един чифт обувки, от една елементарна прехрана, от един костюм дрехи или това, което е необходимо за едно малко дете? Имате ли всичко това готово по сметка, когато става нужда да го дадете? Нямаме го. Имате наредби, наредби връз наредби. Объркахме се от наредби. Или пък какво става с тях? Днес се издават, утре се отменяват; грешка станало, недоглеждане станало и т. н. — пълен хаос.

Председателстващ Димитър Пешев: (Звъни) Свършете, г-н Цанков.

Александър Цанков: Свършвам. Още три-четири минути, няма да говоря повече.

Хаос, пълен хаос, г-да! И тук няма система. Няма никаква организация.

И аз ще го кажа, макар да го няма г-н Захариев тук, той ще го прочете в дневниците: г-н Захариев не е за тази работа. (Оживление) Той не може да се справи с нея. Съжалявам, че го няма, защото не е моя нрав да говоря за хората зад гърба им, но сигурно неговите колеги ще кажат на г-н Захариева. Той не е за тая работа. Той не може да се справи с нея. Не! Но животът е толкова разстроен и така дезорганизиран, че не казвам голяма приказка с това. Аз не знам дали ще можем да се справим с това бедствие. Осем милиона население ли има България? — 8 милиона. Г-да! Всичко е деморализирано. Днес всичко се е обърнало или на спекулант, или на контрабандист и гледа каквото може да вземе, не толкова да се запаси, колкото да гарантира съществуването си. Защо се натоварват — тук се изтъкна от ваши приятели — с такава тежка и голяма работа? Това, което е възможно, което е елементарно, което е необходимо — защо с него не се ограничите...

Един народен представител: Право!

Александър Цанков: ... за да успокоите България и да посрещните, както казах, всички рискове, които носи времето?

Ами ако така продължава нашият живот, смятате ли — с това свършвам — че ние ще можем да посрещнем събитията? О, не, не! Една война се печели не само с армия. Тя се печели не само с пари. Тя се печели и с дух, и със съзнание. Духът се убива. Духът го няма. И, г-да, казвам го не за обидя: не сте в състояние — 8 години управлявате по тази система — не сте в състояние да възродите духа, да въодушевите народа и да го поведете. Дано се намери някой да го поведе.

Аз от няколко време слушам закани и те идат от г-н Захариев, повече от неговите среди: да се обесят 5 души, да се разстрелят пред Народния театър или на площад „Александър Невски“, или пред двореца, на „Александър I“, и да видите как всичко ще се уреди.

Г-да народни представители! Идете в полицията и вижте в тоя момент колко афери се разкриват; афери, в които, казват, има замесени и народни представители. Аз не допускам, за честта на това Народно събрание, че има такива елементи, . . .

Стефан Радионов: Те ще бъдат избесени.

Александър Цанков: . . . защото в миналото, колкото и да беше порочно, такива аферисти в средата на Парламента не са намирани.

Обаждаг се: Имало е.

Александър Цанков: Г-да народни представители! 130 души от разни иерархии, от всички ведомства, а най-вече от комисарствата, са осъдени за корист, за контрабанда и за корупция. От тези 130 души няма нито един да се е числил към позорното минало, все са

нови хора, нови търговци, нови приобщени. Ето ви симптомът на разложението! Бесилки издигнете, накажете със смърт този, който нарушава законите, но не забравяйте едно, че французката революция се започна с превземането на Бастилията на 14 юли 1789 г.!

Председателстващ Димитър Пешев: Г-да народни представители! Моля да се съгласите да вдигнем заседанието, съгласно решението на Народното събрание от вчера, за понеделник, 29 декември, 15 часа, за което заседание, в съгласие с правителството, ви предлагам следния дневен ред:

Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за 1943 бюджетна година — продължение на разискванията.

Който приемат предложения дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдиам заседанието.

(Вдигнато в 20 ч.)

Подпредседател: **ДИМИТЪР ПЕШЕВ**

Секретари: { **ИВАН МИНКОВ**
НИКОЛАЙ СУЛТАНОВ

Началник на Стенографското отделение: **ДОНЧО ДУКОВ**